

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Europaprogrammet

Framtiden är redan här

En studie om svenska fackförbunds motiv till engagemang i den sektoriella
sociala dialogen på EU-nivå

Examensarbete i Europakunskap
Kandidatnivå
HT 2010
Johanna Quintans
Handledare: Christer Thörnqvist

Abstract

Swedish trade unions are engaged in several activities at the European level. One of these is the sectoral social dialogue, an institutionalized part of the European Union. This bachelor-thesis examines the motives for Swedish trade unions in three different sectors to engage themselves in the European social dialogue. The three sectors are chosen because of their differences according to their exposure to competition caused by ongoing globalization and europeanization processes. By interviewing central informants in trade unions which are active in the three dialogues this thesis seeks to learn more about the motives stated by the trade unions. This thesis also seeks to reveal the differences and similarities in motives between the trade unions in the three sectors . The main result is that Swedish trade unions engage themselves in the dialogue as a result of ongoing, but also presumed future, European integration. The result also shows both similarities and differences regarding to stated motives between the sectors, almost all of these similarities and differences relates to competition-exposure.

Keywords: Sectoral social dialogue, European Union, Swedish trade unions, europeanization, globalization, competition-exposure, sectoral differences

Nyckelord: Sektoriell social dialog, Europeiska Unionen, svenska fackföreningar, europeisering, globalisering, konkurrensutsatthet, sektoriella skillnader

Uppsatsen titel: Framtiden är redan här – En studie om svenska fackförbunds motiv till engagemang i den sektoriella sociala dialogen på EU-nivå

Författare: Johanna Quintans

Handledare: Christer Thörnqvist

Termin: HT-10

Sidantal: 56

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Facklig samverkan på europeisk nivå ur svenska fackförbunds perspektiv.....	4
1.2 Ämnesavgränsning	4
1.3 Syfte och Frågeställningar.....	5
1.4 Disposition	5
2. Bakgrund	6
2.1 Den svenska kollektivavtalsmodellen och svenska fackförbunds aktivitet på europainivå	6
2.2. Den europeiska sektoriella sociala dialogen	7
3. Teori och tidigare forskning	9
3.1 Tidigare forskning – Europeiska fackförbund på en konkurrensutsatt arbetsmarknad	9
3.2 Begreppsförtydligande	12
3.3 Teoretisk motivering av valet av sektorer i dialogen	14
4. Metod och material	20
4.1 Övergripande undersökningsdesign	20
4.2 Val av fall	21
4.3 Intervjustudie som metod	22
4.4 Bearbetning av intervjuerna och metod för resultatredovisning	26
4.5 Övriga problem	27
5. Resultatredovisning	28
5.1 <i>Med fokus på tre specifika sektorer: Vad anger svenska fackförbund för motiv för sitt engagemang i den sociala dialogen på sektornivå?</i>	28
5.1.1 Realiteten idag som angivet motiv	28
5.1.2 Ett sätt att konkret påverka som angivet motiv	31
5.1.3 Erfarenhetsutbyte som angivet motiv.....	34
5.1.4 Solidaritet med reservation som angivet motiv	37
5.1.5 Realiteten imorgon som angivet motiv	40
5.2 Presentation av redovisningsschema	41
5.3 <i>Vilka skillnader respektive likheter i angivna motiv finns det mellan de svenska fackförbunden i de valda sektorerna och hur skulle man kunna förklara dessa?</i>	43
5.3.1 Tydliga likheter med avseende på ”realiteten idag” och ”konkret påverkan”	43
5.3.2 Tydliga skillnader med avseende på ”realiteten imorgon”	45
5.3.3 Otydligheter med avseende på ”erfarenhetsutbyte” och ”solidaritet med reservation”	46
6. Slutdiskussion och sammanfattning	48
6.1 Slutdiskussion.....	48
6.2 Sammanfattning	51
6.3 Tack.....	52
Referenser	53
Litteratur.....	53
Otryckta källor.....	55
Bilagor	57
Intervjuguide	57

1. Inledning

1.1 Facklig samverkan på europeisk nivå ur svenska fackförbunds perspektiv

Inom ramen för den Europeiska Unionen återfinns den sociala dialogen, ett institutionaliserat verktyg för partsrelationer på europeisk nivå. Den sociala dialogen utgör en av de viktigaste delarna i EU:s sociala dimension och lyfts fram som ett potentiellt sätt för fackförbunden att utöka sitt engagemang till att även omfatta den europeiska arenan¹. Litteraturen kring denna har dock kantats av en skepsis som sägs finnas från bland annat fackens sida vad gäller partsrelationer på europeisk nivå². De svenska fackförbunden sägs till exempel se den europeiska arenan som mindre viktig eftersom de tvivlar på möjligheten till starkt inflytande på denna³. Trots denna påstådda skepsis är svenska fackförbund engagerade både i den sociala dialogen och i andra överstatliga fackliga forum. Något annat hade omöjliggjort denna studie. Hur kan man förstå detta engagemang?

Övergripande handlar denna studie om vilken vilja det idag finns bland svenska fackförbund vad gäller fackligt samarbete på europainivå. Specifikt handlar det om förbundens motiv att engagera sig i den europeiska sociala dialogen. Frågan är viktig och intressant eftersom det, enligt flera bedömare, råder ett behov av facklig samordning i Europa⁴. Frågan berör också en av de viktigaste delarna av EU:s sociala dimension, vilken i sig är relevant för EU:s, Europas och Sveriges framtid⁵.

1.2 Ämnesavgränsning

Studien avgränsas till sektorsnivå. Den sociala dialogen förs idag i mångt och mycket inom ramen för olika branscher/sektorer och Europafacket (EFS/ETUC) rymmer 12 underorganisationer som förhandlar i dessa olika sektorer. Varje underorganisation rymmer representanter från flera EU-länder.

Det finns 40 stycken formella dialoger på EU-nivå. Eftersom det här inte är möjligt att undersöka alla dessa har ytterligare en avgränsning varit nödvändig. Valet av sektorer har styrts av en teoretisk förståelse kring vilka motiv som skulle kunna vara relevanta för

¹ Keller & Sorries 1998 s.1

² Weber 2001 s.131

³ Bieler & Lindberg 2008 s.212

⁴ Hyman 2005, Andersen 2006

⁵ Dølvik & Visser 2009

svenska fackförbunds engagemang i den sociala dialogen samt vad dessa motiv kan ha sin grund i. Genom att välja tre sektorer med olika förutsättningar och egenskaper (vilka rimligen kan ha olika starka och/eller olika typer av orsaker att engagera sig i den sociala dialogen) nås en större bredd i forskningen. Sektorerna som undersöks är utvinningssektorn, byggsektorn samt lokal och regional förvaltningssektorn. Dessa sektorer representeras här av de svenska fackförbunden IF Metall, Byggnads samt SKTF (Sveriges Kommunal tjänstemannaförbund) och Kommunal.

1.3 Syfte och Frågeställningar

Syftet är att belysa, förklara och öka förståelsen för svenska fackförbunds engagemang i den sektoriella sociala dialogen på EU-nivå.

Syftet är dessutom att peka på samt förklara skillnader och likheter i angivna motiv mellan fackförbund, från de olika sektorerna, som alla har valt att engagera sig i den sektoriella sociala dialogen. Detta kan ge oss utgångspunkter för analyser av hur andra svenska fackförbund ser på sina respektive sektors sociala dialog och dessutom en insikt i hur detta engagemang kan komma att se ut i framtiden i olika sektorer samt vad detta kan tänkas bero på. De övergripande frågeställningarna är:

Med fokus på tre specifika sektorer: Vad anger svenska fackförbund för motiv för sitt engagemang i den sociala dialogen på sektorsnivå?

Vilka skillnader respektive likheter i angivna motiv finns det mellan de svenska fackförbunden i de valda sektorerna och hur skulle man kunna förklara dessa?

Den första frågan är av mer deskriptiv karaktär, här handlar det om att redogöra för de grupper av motiv som framkommit vid studier av det empiriska materialet. Den andra frågan är förklarande i större utsträckning och innehar ambitionen att med hjälp av tidigare forskning och teori förstå de likheter och skillnader som finns i angivna motiv mellan de valda sektorernas respektive svenska fackföreningar.

1.4 Disposition

I kapitel 2 ges en kort bakgrund till dels den svenska kollektivavtalsmodellen och svenska fackförbunds aktivitet på europainivå, dels till den europeiska sektoriella sociala dialogen. Kapitel 3 redogör för den tidigare forskning och teori som är av intresse för frågeställningen. I

kapitel 4 behandlas och diskuteras de metod- och materialval som är aktuella i studien. I kapitel 5 presenteras studiens empiriska resultat i två huvudsakliga delar. Avslutande kapitel 6 består av en slutdiskussion, en reflektion om vad som kan tänkas vara relevant vidare forskning samt en sammanfattning.

2. Bakgrund

I detta kapitel ges en kort översikt av först den svenska kollektivavtalsmodellen och de svenska fackförbundens aktivitet på europainivå, därefter av den europeiska sektoriella sociala dialogen, både i allmänhet och i de tre sektorer som studien fokuserar på.

2.1 Den svenska kollektivavtalsmodellen och svenska fackförbunds aktivitet på europainivå

Den svenska kollektivavtalsmodellen karaktäriseras av partsreglering snarare än statsreglering som återfinns i flera andra arbetsmarknadsregimer i Europa. Partsregleringen innebär att arbetsmarkandens parter, fack och arbetsgivare, har rätt att självständigt sluta rättsligt bindande kollektivavtal utan inblandning från staten. I modellen ingår även fackens rättighet att ta till stridsåtgärder, som övertidsblockad och strejk, samt arbetsgivarnas rätt till lockout. Den svenska kollektivavtalsmodellen kännetecknas dock av relativt stort samförstånd i partsrelationerna med betydande social dialog. En förutsättning för parternas förmåga att sluta bindande avtal med hög teckningsgrad är den mycket höga fackliga organisationsgraden⁶. Under 90-talet har man kunnat skönja en utveckling mot allt mer decentralisering i det svenska systemet, framför allt vad gäller löneförhandlingar, dock kan denna betecknas som ”centraliserad decentralisering” vilket innebär att den centrala kontrollen kvarstår⁷.

Svenska fackförbund är aktiva på europainivån på en rad olika sätt. Dels kan förbunden vara aktiva indirekt genom sina centralorganisationer (LO, TCO och SACO) som är medlemmar i den Europeiska Fackliga Samorganisationen (EFS), dels kan förbunden vara aktiva i EFS:s 11 olika branschfederationer. Det är dessa branschfederationer som utgör arbetstagarparten i den sektoriella sociala dialogen som står i fokus för denna studie. Förutom social dialog på europainivå, kan fackförbunden bland annat vara aktiva på europainivån genom deltagande i Europeiska företagsråd⁸. Det speciella med den sektoriella sociala dialogen är just att den ger

⁶ Bengtsson m.fl. 2010 s.5-6

⁷ Andersen 2006 s.6

⁸ för mer information om dessa se bland annat

<http://www.eurofound.europa.eu/areas/participationnetwork/ewc.htm>

en möjlighet för förbunden att vara aktiva direkt på den europeiska nivån vilket stärker dem gentemot de fackliga centralorganisationerna⁹. Detta kan även relateras till den allmänna decentralisering i det svenska kollektivavtalssystemet som nämndes ovan.

2.2. Den europeiska sektoriella sociala dialogen

Den europeiska sociala dialogen på sektorsnivå har en lång historia. I själva verket har denna funnits betydligt längre än den sektorsövergripande sociala dialogen som generellt uppmärksammas mer¹⁰. Den första generationens sektorskommittéer etablerades redan under 50-talet inom dåvarande Kol- och Stålgemenskapen och rörde sig främst om samtal inom de sektorer som gemenskapen var döpt efter. Under 90-talet växte en andra generations sociala dialoger fram i sektorer som Bygg, Försäkring och Telecom¹¹. Sektorskommittéerna stötte dock på svårigheter i form av bland annat avsaknad av rätt att sluta avtal och representationsproblem varför deras reella effekt för europeisk arbetsmarknad var begränsad. Som ett resultat av detta formades mer informella arbetsgrupper i flera sektorer där syftet ansågs vara ett förtroendeskapande arbete mellan parterna och olika former av erfarenhetsutbyte, snarare än att sluta arbetsrättsliga avtal¹².

I och med Maastrichtavtalet (1991) och dettas tillhörande sociala protokoll samt Amsterdamfördraget (1997) stärktes parternas ställning i EU. I artikel 138-139 slogs det fast att kommission skall samråda med arbetsmarknadens parter innan förslag på det socialpolitiska området läggs fram och att parterna, om de önskar, kan inleda egna förhandlingar vars resultat kan upphöjas till direktiv och därmed bli lag i medlemsstaterna. I slutet av 90-talet reformerades den sektoriella sociala dialogen för att anpassas till dessa nya förhållanden samt för att ge den en skjuts framåt. Kommissionen inrättade ett nytt system av dialogkommittéer som ersatte både de då existerande kommittéerna och de informella arbetsgrupperna. Efter denna omdaning och till följd av parternas stärkta ställning har den sektoriella sociala dialogen utvecklats såväl på bredden som på djupet och en tredje generations dialogkommittéer växte under 2000-talet fram. Antalet avtal, resolutioner, arbetsprogram, osv. har också ökat betydligt under det senaste decenniet. Idag existerar det 40 stycken sektoriella sociala dialogkommittéer som tillsammans har producerat över 500 överenskommelser av olika slag. Överenskommelserna kan, enligt kommissionen, bland annat

⁹ Murhem 2003 s.30

¹⁰ Weber 2001 s.132

¹¹ European Commission 2010 s.6

¹² Weber 2001 s.134-135

klassificeras som avtal, gemensamma uttalanden, arbetsprogram och uppföljningsrapporter relaterade till implementeringen och övervakningen av den sociala dialogens resultat¹³.

Den sektoriella sociala dialogen har under de senaste åren fått en mer praktisk framtoning vilken, trots få bindande avtal, kan komma att ge den en större betydelse för den nationella nivån än vad som tidigare har varit fallet. Dock kantas dialogen fortfarande av problem i form av exempelvis bristande vilja och intresse från arbetsgivarsidan¹⁴. Många menar att detta forum inte ger något i praktiken och till och med att det är kontraproduktivt för fackförbunden (främst eftersom socialt samarbete inom ramen för EU:s institutioner riskerar att användas av EU för att legitimera annan mer nyliberal politik)¹⁵. I fortsättningen kommer den sektoriella sociala dialogen här att benämnas dialogen eller dialog.

Utvinningssektorn

Dialogen inom utvinningssektorn har främst fokuserat på hälsa och säkerhet, hur man ska agera mot klimatförändring samt energipolitik. Det finns även gemensamma uttalanden vad gäller till exempel livslångt lärande. Dialogkommittén har tillsammans med andra sektorsdialoger inom liknande områden lyckats förhandla fram ett bindande avtal gällande skyddet för arbetstagare mot krystallinskt silika-damm. Arbetstagarna representeras av Europeiska Gruv-, Kemi- och Energiarbetarfederationen (förkortas EMCEF på engelska) som består av 128 fackförbund i 35 länder med mer än 2,5 miljoner medlemmar. Det svenska fackförbund som ingår i EMCEF och som i den här studien representerar sektorn är IF Metall (LO). Arbetsgivarsidan representeras i dialogen av fem stycken olika arbetsgivarorganisationer¹⁶.

Byggsektorn

I Byggsektorns dialog har samtalen berört allt från svartarbete till utstationering och i det nuvarande arbetsprogrammet prioriteras anställningsfrågor, EU-utvidgningen, hälsa och säkerhet samt yrkesutbildning. Inga bindande avtal har förhandlats fram, däremot har gemensamma deklARATIONER och rekommendationer antagits vad gäller till exempel stressprevention, den ekonomiska krisen och kommissionens förslag på servicedirektiv. Arbetstagarna representeras av Europeiska byggnads och träarbetarfederationen (förkortas EFBWW på engelska) som består av 75 stycken fackförbund i 31 länder med 2 350 000

¹³ European Commission 2010 Introduction s.6-13 samt Weber 2001s.150.152

¹⁴ Weber 2001, s.151-152

¹⁵ Hyman 2005, Bieler & Schulten 2008

¹⁶European Commission 2010, s.34-35

medlemmar. De svenska fackförbunden som ingår i EFBWW och som i den här studien representerar sektorn är Svenska Byggnads (LO). Arbetsgivarsidan representeras i dialogen av två stycken organisationer¹⁷.

Lokal och regional förvaltningssektor

Dialogen i lokal och regional förvaltning har fokuserat mycket på jämställdhet och hur lokal och regional förvaltning kan främja denna, kvalitén på tjänster inom sektorn samt distansarbete. I dagsläget är våld från tredje person en stor fråga, vilket reflekteras i det aktuella arbetsprogrammet¹⁸. Inga bindande avtal har förhandlats fram dock har gemensamma guidelinjer för jämställdhetsplaner antagits samt en rad gemensamma uttalanden till EU-institutionerna och som stöd för den sociala dialogen på nationell- och EU-nivå.

Arbetstagarna representeras av Europeiska federationen för offentliganställda (förkortas EPSU på engelska) som består av mer än 250 stycken fackförbund i 47 länder med ungefär 8 miljoner medlemmar. De svenska fackförbunden som ingår i EPSU och som i den här studien representerar sektorn är SKTF (TCO) och Kommunal (LO). Arbetsgivarsidan representeras i dialogen av Council of European Municipalities and Regions (CEMR)¹⁹. Lokal och regional förvaltningssektor kommer i fortsättningen att benämnas förvaltningssektor eller förvaltning.

3. Teori och tidigare forskning

I detta kapitel redogörs det först kort för det övergripande forskningsläget vad gäller europeiska och svenska fackförbunds europaengagemang i relation till de senaste decenniernas utveckling. Utifrån detta definieras för studien användbara teoretiska begrepp. Slutligen preciseras motiven för valet av sektorer med hänvisning till relevant teori och forskning.

3.1 Tidigare forskning – Europeiska fackförbund på en konkurrensutsatt arbetsmarknad

Många arbetsmarknadsforskare har pekat på den (delvis) nya konkurrensutsatta situation som den västerländska arbetsmarknaden befinner sig i som ett resultat av pågående globaliserings- och europeiseringsprocesser. Dessa har också resonerat kring vad denna situation innebär för europeiska och/eller svenska fackföreningar och hur dessa har valt att hantera situationen.

¹⁷ European Commission 2010, s.34-35

¹⁸ EPSU hämtad 2010-12-29

¹⁹ European Commission 2010 s.54-55

Många menar att fackförbuden bör, eller redan har, vänt sig till ”Europa” som ett resultat av den pågående utvecklingen. Nedan följer ett litet urval av några av dessa forskares resonemang:

Martin, Ross & Mahon

I sin antologi från 1999 beskriver Martin & Ross hur den ökade internationaliseringen av handeln tydligt har ökat fackens sårbarhet och abrupt har satt ett stopp för efterkrigstidens isoleringsperiod. Enligt författarna har globaliseringen av finansmarknaden kraftigt reducerat nationell reglerings effektivitet. Den europeiska integrationsvåg som Enhetsakten (1985) innebar gav dessutom upphov till en öppnare europeisk marknad och viktiga politiska förändringar i och med EU:s successiva övertagande av beslutsmakten i många frågor som direkt påverkar arbetsmarknaden. Martin & Ross menar att utmaningarna som de europeiska facken står inför är stora och att facken måste omorganisera sig för att överleva som relevanta aktörer. Ett led i denna omorganisering är att i växande takt uppmuntra europeiskt fackligt samarbete²⁰.

När Martin & Ross i sista kapitlet, efter en utblick i flertalet europeiska länder, återkommer till framför allt europeiseringens ”tråkiga” effekter för fackföreningar (EMU, social dumping, den inre marknaden) är det med ett pessimistiskt konstaterande om att europeiseringen i stort har internationaliserat företagens strategier, samtidigt som lite har skett som kan kompensera facken för det förlorade nationella inflytandet. Även om flera fackföreningar ser ökat transnationellt samarbete som en potentiell lösning finns det enligt författarna flertalet svårigheter med detta eftersom man på europeiska arenan är svaga och underorganiserade och bättre organisation kräver en riskfylld resurssatsning. Försiktigt rör sig dock facken mot den europeiska sfären, något som med tiden kan komma att bli oundvikligt med tanke på den pågående försämringen av fackens taktiska positioner och den fortsatta EU-integrationen²¹.

I samma antologi skriver Mahon om de svenska fackens position som likt andra europeiska fack, efter globaliseringen och Sveriges intåg i EU, har försämrats. Även här har den ekonomiska globaliseringen inneburit växande utlandsinvesteringar och mindre möjlighet till statliga ekonomiska styrmedel. Insikten om att guldåldern är förbi har lett till att facken i exportsektorn, framför allt IF Metall, kommit att se EU-nivåns fördelar i att bemöta den

²⁰ Martin & Ross 1999 Kapitel 1

²¹ Martin & Ross 1999 Kapitel 9

generellt ökade konkurrensen. Enligt Mahon är dock förbund från den skyddade sektorn, som Kommunal, mer skeptiska till ökat EU-engagemang²².

Bieler & Lindberg

Bieler & Lindberg menar att Sverige, som ett resultat av globaliseringsprocessen, har hamnat under allt starkare press de senaste decennierna. Utmaningarna förstås bland annat som ökad internationalisering av produktion och finansmarknaden vilket försvårar långsiktiga produktionsstrategier. Efter intervjuer med representanter både från fackliga centralorganisationer samt fackförbund bekräftas att även de svenska facken själva gör en liknande tolkning av utvecklingen. Bland annat menar dessa att utländska ägare försvårar nationella kollektivavtalsförhandlingar samt att stöd till specifika sektorer kompliceras av en globaliserad ekonomi. I intervjustudien fann forskarna dock en skiljelinje mellan de fackrepresentanter som trodde på bevarandet av den traditionella svenska modellen och de som ansåg att man var tvungen att modernisera sig och finna nya strategier. Generellt var fackförbund i den transnationella produktionssektorn samt förbund med välutbildade medlemmar i centrum av arbetsmarknaden (SACO-förbunden) mer positiva till möjligheten till fackligt arbete på den europeiska nivån än övriga förbund. De flesta trodde dock inte på möjligheten till betydande inflytande på den europeiska nivån. Författarna menar att det är en kontraproduktiv inställning att se europeiskt fackligt samarbete som ett hot snarare än en möjlighet och att utvecklingen kräver att europeiska fack samarbetar både innanför och utanför EU:s institutioner²³.

Murhem

Murhem delar i sin avhandling in svenska arbetsmarknadsrelationer i tre regimer och kallar den tredje och pågående regimen för globaliserings-/europeiseringsregimen²⁴. Enligt Murhem utvecklades denna från och med 90-talet och innebär i korthet växande global konkurrens, internationellt beroende samt europeisk integration. Mycket i regimen innebär en ny ekonomisk era för svenska arbetsmarknadsparter att förhålla sig till men den innehåller också en tydlig ny politisk dimension i och med det svenska medlemskapet i EU. EU-medlemskapet innebar enligt Murhem att de tidigare nationellt baserade arbetslivsrelationerna kom att förändras till följd av en gradvis maktförskjutning till den europeiska nivån. Beroendet är alltså både ekonomiskt och politiskt, likaså konsekvenserna av detta. Det ekonomiska

²² Mahon 1999 s.159ff

²³ Bieler & Lindberg 2008

²⁴ Murhem 2003 s.23f

beroendet exemplifieras med ökad internationalisering och europeisering av ekonomin där till exempel fler direktinvesteringar har ökat svenskt industriellt beroende av ickenationella aktörer och ekonomi. Det politiska beroendet exemplifieras med EU:s växande politiska och ekonomiska makt som innebär sådant som den europeiska sysselsättningsstrategin och EMU vilka båda resulterar i en fundamental förändring hos nationella arbetsmarknadsregimer. Författaren menar att den nya beroende- och konkurrenssituation som detta innebär har gjort svenska fackföreningar tvungna att anpassa sig.

Enligt Murhem har de tre fackliga centralorganisationerna (LO, TCO, SACO) i den pågående tredje regimen av svenska arbetslivsrelationer tagit ställning för europeiskt samarbete som ett sätt att förebygga den försämring av arbetsförhållanden och lönenivåer som utvecklingen riskerar att leda till. Detta innebär att resurserna och tiden som läggs på europafackligt samarbete har ökat markant²⁵.

3.2 Begreppsförtydligande

I tidigare forskning och teori råder oklarheter vad gäller begrepp som Globalisering, Internationalisering och Europeisering. Med anledning av detta är det viktigt att definiera vad som här menas med de olika begreppen. Det är också för studien relevant att utifrån dessa begrepp i sin tur förtydliga vad som här menas med konkurrensutsatthet.

Ekonomisk globalisering

I denna studie skiljs det inte på globalisering och internationalisering eftersom studien endast berör ekonomisk globalisering och skiljelinjen mellan de två begreppen ofta förklaras med att globalisering även rymmer en politisk dimension (t.ex. nyliberala värderingar). Att det endast är ekonomisk globalisering som avses här innebär inte att det inte finns en politisk dimension av begreppet, utan bara att denna inte förkommer här. Med ekonomisk globalisering avses ekonomiska realiteter som ökad internationell handel, ökad produktionsflytt över gränser samt integreringen av kapitalmarknader vilken skapar nya förutsättningar för utlandsinvesteringar²⁶.

²⁵ Murhem 2003 s.13-48

²⁶ Held et al 1999

Europeisering och EU-integration

Till en början ska det klargöras att europeisering och europeisk integration i detta fall snarare kan betecknas som *EU-integration* eftersom det avser ökad integration, inte mellan länder inom Europa generellt, utan mellan medlemsstater i EU.

Att europeisering ofta betecknas som en intensifierad version av globalisering på regional nivå är förståeligt. Dock är det viktigt att understryka att i den mån detta stämmer i denna studie, rör det sig om den ekonomiska dimensionen av europeiseringen som innehåller liknande drag som den ekonomiska globaliseringen ovan. De ekonomiska processer som under de senaste decennierna har accelererat globalt, återfinns även inom EU (ökad handel, export, import, direktinvesteringar, beroende). Detta kan exemplifieras med att cirka 90 % av den internationella handeln från och till EU-länderna sker inom EU:s gränser²⁷.

Det finns dock en annan dimension av europeiseringen utöver den rent ekonomiska. Detta är en tydlig politisk dimension som utgör en lika påtaglig realitet som den ekonomiska. Den politiska dimensionen av europeisering syftar här till EU:s lagstiftningsmakt som får direkta följder i medlemsstaterna. Den politiska dimensionen får konsekvenser både på det sociala och på det ekonomiska området och har ökat över tid. EU:s växande lagstiftningsmakt märks i fördjupad integration inom de områden som länge har funnits på EU-nivån samt genom att makten har vidgats till att omfatta fler kompetensområden än tidigare²⁸.

Konkurrensutsatthet

Med konkurrensutsatthet avses här den utsatthet som skapas när en sektor utsätts för konkurrens från liknande sektorer i andra länder eller från andra företag inom sektorn inom samma land. Konkurrensen kan både röra sig om klassisk produktionskonkurrens där man konkurrerar med varor och om arbetskraftskonkurrens där man istället konkurrerar med arbetskraft.

Konkurrensutsattheten bestäms dels i relation till den ekonomiska globaliseringen och dennas europeiska motsvarighet på det viset att ökad handel, ökat penningflöde och generellt ökat ekonomiskt beroende mellan stater leder till större internationell konkurrensutsatthet än vad som annars vore fallet. Konkurrensutsattheten bestäms också i relation till den politiska dimensionen av europeisering. Detta eftersom EU-lagstiftning om bland annat fri rörlighet

²⁷ Hyman 2005 s.13

²⁸ Nugent 2006 kapitel 8

konkurrensutsätter sektorer på ett intensivt sätt. Politisk styrning från EU innebär också konkret arbetsmarknadslagstiftning som påverkar sektorernas förutsättningar och förhållanden. Den konkurrensutsatthet som här avses relaterar alltså både till rent ekonomiska och till uppenbart politiska processer som bestämmer ramarna för den ekonomiska konkurrensen.

3.3 Teoretisk motivering av valet av sektorer i dialogen

Av läsningen ovan förstår vi att den ekonomiska globaliseringen och den fördjupade EU-integrationen har haft en betydelsefull påverkan på den svenska arbetsmarknaden, arbetsmarknadsrelationerna och fackförbundens handlingsutrymme. Vi förstår också att fackförbunden delvis har kommit till insikt om detta och bland annat har vänt sig till europafackligt samarbete för att hantera situationen. Eftersom det verkar vara just den, på olika vis intensifierade, konkurrensutsattheten som lett fackförbunden till att öka sitt engagemang på europeisk nivå är det logiskt att föreställa sig att denna ska förekomma som motiv även till varför svenska fackförbund väljer att engagera sig i den dialog som står i centrum för denna studie. Frågan är om det finns en skillnad i motiv mellan sektorer som är olika utsatta för konkurrens? För att undersöka detta närmare har studiens tre sektorer valts ut för att de skiljer sig åt i avseende på konkurrensutsatthet. För att välja lämpliga sektorer har jag tagit hjälp av ytterligare forskning.

Vilka sektorer är rimliga att undersöka i avseende på konkurrensutsatthet?

1998, vid inrättningen av dialogen som den ser ut idag, hävdade Keller & Sorries i *European Journal of Industrial Relations* att olika sektorer parter kan ha olika stora incitament att skapa en fungerande social dialog. Vidare hävdade de att dessa olika incitament beror på i vilken grad sektorn är influerad av europeiseringen av produkt- och arbetsmarknaden samt hur internationellt konkurrensutsatt den är. Med anledning av detta redogör de sedan för den potentiella sociala dialogutvecklingen i följande branscher: Verkstadsindustrin (eftersom denna är i hög grad öppen för internationell produktkonkurrens), Byggnadsindustrin (eftersom denne upplever arbetskraftskonkurrens till följd av europeiseringen), Transportsektorn (för att denna också upplevt europeisering på olika vis), samt den Offentliga sektorn (som, i motsats till de övriga, är en typiskt skyddad sektor som inte verkar påverkad varken av europeisering eller utsatt för internationell konkurrens)²⁹. Här framkommer två typer av konkurrensutsatthet,

²⁹ Keller & Sorries 1998

en mer central för varuproducerande sektorer (produktkonkurrens) och en mer central för tjänsteproducerande sektorer (arbetskraftskonkurrens).

Keller & Sorries predicering av hur dialogen skulle komma att arta sig i olika typer av sektorer grundade sig på hur påverkade de olika sektorerna var av pågående europeisering och internationaliseringsprocesser. Mitt val av sektorer grundas på liknande resonemang som ovan, dock med vissa korrigeringar med avseende på det senaste decenniets utveckling i dialogen. Denna studie tar sin utgångspunkt i sektorer som idag har en aktiv dialog inom ramen för kommissionens system av dialogkommittéer. Författarna har valt att undersöka verkstadsindustrin eftersom denna är ett tydligt exempel på den klassiska typen av en sektor utsatt för produktkonkurrens. Anledningen till att jag inte har gjort samma val är att denna industri inte har en formell dialog inom EU-rättens ramar. Istället har jag valt en annan sektor utsatt för produktkonkurrens, nämligen utvinningsindustrin. Denna är inte ett lika renodlat exempel som verkstadsindustrin på denna typ av konkurrensutsatthet men den återfinns i dialogen. Likt Keller & Sorries har jag valt att fokusera på Byggsektorn eftersom det är en tjänsteproducerande sektor i växande grad utsatt för arbetskraftskonkurrens. Valet av den tredje sektorn, förvaltning, hänvisar, som i forskningen ovan, till dess ställning som traditionellt skyddad sektor (en del av den offentliga sektorn).

De valda sektorerna varierar alltså från traditionell konkurrensutsatt sektor (Utvinningsindustrin) till traditionellt skyddad sektor (Förvaltning). Däremellan finner vi en sektor som är konkurrensutsatt på ett mindre traditionellt sätt (Bygg). Nedan följer en vidare presentation av respektive sektor och dennas situation vad gäller konkurrensutsatthet.

Utvinningssektorn – utsatt för produktkonkurrens

Utvinningsindustrin omfattar olika typer av gruv- och stenbrytarindustrier. I Europa som helhet är kolindustrin den i särklass största delen av industrin, men i Sverige utgörs industrin av olika typer av mineralutvinning³⁰. Konkurrensen inom sektorn är hög, inte minst från utomeuropeiskt håll. I EU omfattar Utvinningsindustrin cirka 19 000 företag och mer än 900 000 anställda. Det har funnits dialog inom denna sektor sedan 1952, vilket alltså gör det till en av den ”första generationens” dialoger³¹. Att den svenska utvinningsindustrin är beroende av export är något som kan utläsas av aktuell statistik från statistiska centralbyrån³².

³⁰ Statistisk årsbok 2010, tabell (plus text) 201 s. 206

³¹ European Commission 2010 s.6 & 34-35

³² Statistisk årsbok 2010, tabell (plus text) 201 s. 206 samt SCB hämtad 2010-12-28

Det finns en del forskning om metallindustrin som helhet (alltså råvaru- och verkstadsindustri), hur denna påverkats av globalisering och europeisering samt hur svenska fackförbund reagerat på detta. Blomqvist & Murhem menar att det under de senaste decennierna har ägt rum en tilltagande internationalisering av den redan starkt exportorienterad svenska metallindustrin och en intensifiering av den europeiska integrationen som har ökat konkurrensen och lett till att europafackligt arbete blivit viktigare³³. Som en följd av ekonomisk globalisering och det svenska EU-medlemskapet fattas idag många beslut om löntagarnas rättigheter på andra nivåer än den nationella vilket har fått svenska fackförbund inom metallsektorn att öka sitt internationella engagemang. Under 90-talet tillkom även utvecklingen av EU:s arbetsrätt och övriga regleringar av arbetslivet från EU:s sida vilka ytterligare har ökat incitamenten för europafacklig samverkan. Blomqvist & Murhem pekar på att nya påverkansinstrument på europeisk nivå, som dialogen och europeiska företagsråd, ses som ett sätt för svenska fackförbund i metallindustrin att motverka det minskade nationella inflytandet som ägt rum till följd av utvecklingen ovan. Påverkansinstrumenten på europeisk nivå uppfattas också som mer effektiva än de som finns att tillgå internationellt. Författarnas viktigaste slutsatser är att fackförbunden i metallsektorn har valt att hantera de utmaningar som tilltagande internationalisering och europeisering innebär genom att markant öka sin satsning på europafackligt arbete³⁴.

Utvinningssektorn är en traditionellt konkurrensutsatt varuproducerande sektor som är klart påverkad både av den ekonomiska globaliseringen och europeiseringens ekonomiska och politiska uttryck. Branschen har dock alltid varit konkurrensutsatt och de senaste decenniernas utveckling har främst intensifierat situationen och öppnat upp ny arenor för att hantera denna.

Byggsektorn – utsatt för arbetskraftskonkurrens

Byggsektorn är en av de största industriella sektorerna i EU med mellan 11 och 18 miljoner anställda³⁵. Sektorn är mycket arbetsintensiv vilket innebär att arbetskraft är den dominerande produktionsfaktorn och kostnaden, detta gör sektorn mycket utsatt för konkurrens från länder med jämförelsevis billig arbetskraft³⁶. De sociala parterna har fört dialog i en informell

³³ Blomqvist & Murhem 2003

³⁴ Blomqvist & Murhem 2003

³⁵ EFBWW hämtad 2010-12-08 och ibid s.28-29

³⁶ Skåne, ordlista, hämtad 2010-12-08

arbetsgrupp sedan 1992 (och därefter i den formella dialogen) och hör alltså till den andra generationens dialogkommittéer³⁷.

Även om det fysiska byggarbetet traditionellt genomförts av lokal arbetskraft är detta något som den europeiska integrationen samt internationaliseringen av arbete delvis har förändrat. EU:s utvidgning 2004 öppnade upp för en ökad arbetskraftsinvandring från Östeuropa vilket har lett till att arbetsrörligheten relaterad till tjänster har ökat kraftigt³⁸. Byggindustrin är en av de industrier i norden som efter utvidgningen har flest arbetstagare från öst och ses som en nyckelsektor vad gäller den ökade arbetsrörligheten. Även om den ökade rörligheten kan ge en positiv effekt på de nordiska ekonomierna finns det också problem i form av social dumping, låglönekonkurrens samt kringgående av lagstiftning och kollektivavtal. De nya förhållandena kan komma att ändra företagets arbetskraftsstrategi där grupper med liknande kvalifikationer som de nya migranterna kan förlora i termer av lön och anställning. Dessa risker är extra stora i byggbranschen där sådana problem funnits länge och nu intensifieras i och med utvidgningen. Några exakta siffror på hur mycket arbetskraftsrörligheten har ökat de senaste åren finns inte eftersom man inte registrerar de personer som stannar i mindre än tre månader³⁹.

Det tydligaste exemplet på EU-utvidgningens och den fria rörlighetens konsekvenser för den svenska byggindustrin (och det svenska arbetsmarknadssystemet i stort) är Laval-fallet där konflikterna mellan fri rörlighet, skydd för arbetare och skydd av värdlandets arbetsmarknadsstandard mot social dumping sattes på sin spets⁴⁰. Byggföretaget Laval un Partneri vann en upphandling för att renovera en skola i Vaxholm med hjälp av lettiska byggarbetare anställda av företaget i hemlandet. I centrum av fallet står EU:s *utstationeringsdirektiv* som reglerar just den typ av arbetsutstationering som ägde rum i Vaxholm. Direktivet säger att värdlandet är skyldiga att se till att deras viktigaste arbetsrättslagstiftning tillämpas även på utstationerad arbetskraft som vistas tillfälligt i landet. Detta kan göras genom lagstiftning, genom heltäckande kollektivavtal eller i Sveriges fall genom miniminivåer bestämda med hjälp av andra nästan heltäckande kollektivavtal. Eftersom Laval vägrade underteckna ett svenskt kollektivavtal satte Byggnads in fackliga stridsåtgärder i form av en blockad av arbetsplatsen i Vaxholm. Det lettiska bolaget hävdade

³⁷ European Commission 2010 Introduction

³⁸ Dølvik & Eldring 2006

³⁹ Dølvik & Eldring 2006

⁴⁰ Dølvik & Visser 2009

att det inte behövde skriva på något svenskt kollektivavtal eftersom det redan hade två från Lettland och att den svenska Lex Britanniaregleringen, som tillåter facken att ta till stridsåtgärder mot företag trots att det existerar ett utländskt kollektivavtal, strider mot EU-fördragets artikel 12, *om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet*, och artikel 49, *om tjänsters fria rörlighet*. När fallet kom upp till EU-domstolen⁴¹ handlade det alltså om en avvägning mellan rätten till fri rörlighet, likabehandling och rätten att ta till fackliga stridsåtgärder⁴². Domstolen hävdade att fackliga stridsåtgärder kan vara motiverade om syftet är att skydda allmänhetens intresse men att detta inte var fallet i Vaxholm. Domstolen antydde dessutom att Lex Britanniaregleringen bröt mot EU-rätten eftersom den diskriminerade utländska kollektivavtal. Utifrån domstolens tolkning ska utstationeringsdirektivet endast tillgodose det allra centralaste vad gäller arbetsförhållanden och mer ses som ett golv snarare än ett tak som fackförbunden hela tiden hade tolkat direktivet som. Många menar att det är tydligt att domstolen prioriterar den fria rörligheten framför fackliga rättigheter⁴³. De flesta blev chockade över domen, inte minst Byggnads själv⁴⁴.

Eftersom arbetskraft är den dominerande produktionsfaktorn och kostnaden i byggsektorn är den ökade konkurrens, som EU:s fria rörlighet innebär, avgörande för svenska byggbranschens framtid. EU-domstolens tolkning i Laval, i kombination med medlemsstatsutvidgningen, innebär en ny konkurrensutsatthet i tjänsteproducerande sektorer. Situationen ställs på sin spets i den sedan tidigare konkurrensutsatta byggsektorn.

Förvaltningssektorn – skyddad?

I hela EU är 15,5 miljoner anställda i offentlig förvaltning. Tjänsterna som utförs i denna sektor kan organiseras i samarbetet med den privata sektorn men den offentliga sektorn bär fortfarande huvudansvaret för marknadsreglering och kvalitetsbevakning. Formell dialog har funnits inom sektorn sedan 2004. Sektorn tillhör den ”tredje generationens” dialoger⁴⁵.

Trots att förvaltningssektorn, inom ramen för kommissionens dialogkommittésystem, är det tydligaste exemplet på en klassisk skyddad sektor har den europeiska integrationen och dess utveckling med avseende på fri rörlighet för tjänster, samt växande EU-kompetens på allt fler områden, gjort att det kan ifrågasättas huruvida kommunsektorn verkligen är skyddad på

⁴¹ På den tiden fortfarande EG-domstolen

⁴² Woolfson, Thörnqvist & Sommers 2010

⁴³ Woolfson, Thörnqvist & Sommers 2010

⁴⁴ Byggnads Verksamhetsberättelse 2009 s.7

⁴⁵ European Commission; European Sectoral Social Dialogue, Recent developments, 2010 s.54-55

samma sätt som tidigare. På uppdrag av den svenska regeringen genomförde Statskontoret 2005 en kartläggning av EU:s påverkan på svenska kommuner och landsting⁴⁶. I kartläggningen framgår det att EU:s lagstiftning har en stor påverkan på olika kommunala verksamhetsområden samt för den kommunala nivåns huvuduppgifter⁴⁷. EU:s rättsliga påverkan utgörs till stor del av den inre marknadslagstiftning som är inriktad på att avreglera och konkurrensutsätta nationella verksamheter och dessutom förbjuder nationella lagar och förvaltningsåtgärder som står i konflikt med dessa principer. Ur ett svenskt perspektiv är det EU:s upphandlingsdirektiv som här mest påtagligt har påverkat kommuner och landsting. De sex direktiven innehåller bestämmelser om upphandling av bland annat varor och tjänster för vissa offentligt upphandlade enheter. EU-domstolen har spelat en viktig roll vad gäller närmare tolkning av de gemensamma upphandlingsreglerna, bland annat har det slagits fast att lokal eller regional hänsyn inte får tas vid upphandling eftersom detta strider mot EU-fördragets diskrimineringsförbud⁴⁸.

Till detta kommer även EU-kommissionens mål att öka integrationen av nationella tjänstemarknader för att underlätta individers fria rörlighet och utnyttjande av tjänster över landsgränserna. Detta kan få stora konsekvenser för den kommunala nivån och aktualiserades i och med kommissionens förslag till tjänstedirektiv 2004. Eftersom alla tjänster av allmänt ekonomiskt intresse omfattas påverkar det även vissa kommunala verksamheter som delar av omsorgen och skolan. Detta är relevant eftersom ekonomiska allmänna tjänster, till skillnad från icke-ekonomiska allmänna tjänster, omfattas av EU:s regler för den inre marknaden, konkurrens och statligt stöd⁴⁹.

Enligt rapporten har EU-samarbetet utvecklats till att omfatta stora delar av kommunernas och landstingens verksamhet. Både genom lagstiftning som förbjuder nationella lagar som strider mot den inre marknads principer och genom lagstiftning som fastställer legala skyldigheter för medlemsstaterna. I rapporten menas även att den inre marknaden med största sannolikhet kommer att fortsätta utsträckas till kompetensområden som hittills varit nationella och där kommuner och landsting bedriver omfattande verksamheter. EU:s framtida påverkan på dessa sektorer antas därför bli stor⁵⁰.

⁴⁶ Statskontoret 2005:12

⁴⁷ Statskontoret 2005:12 Kapitel 12

⁴⁸ Ibid Kapitel 4

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Statskontoret 2005:12 s.104f

Trots att förvaltningssektorn är en traditionellt skyddad sektor har alltså EU:s lagstiftning vad gäller den inre marknaden med dess grundläggande friheter inneburit att sektorn är på väg att delvis konkurrensutsättas. Dock är detta en pågående process som ganska nyligen inletts och fortfarande är graden av konkurrensutsatthet inte lika hög som i utvinnings- eller byggsektorn.

Summering: Tre generationer av sektorer

Att graden av konkurrensutsatthet kan ha en avgörande påverkan vad gäller engagemanget i dialogen skulle kunna illustreras genom att se till de tre valda sektorernas startår i denna. Typiskt är att de tre sektorernas dialoger skapades i samma ordningsföljd som de i växande grad blivit utsatta för konkurrens: Utvinningssektorn hör till den första generationens dialog (50-tal), Byggsektorn till den andra generationens dialog (90-tal) och Förvaltning till den tredje generationens dialog (00-tal). Sambandet är extra tydligt med avseende på EU:s gradvis växande kompetens. Sedan starten har den fria rörligheten för varor varit central (utvinningssektorn), därefter har fokus gradvis växt vad gäller fri rörlighet för tjänster och personer (byggsektorn och förvaltningssektorn)⁵¹. Hur påverkad sektorn är av EU verkar styra viljan att överhuvudtaget ha en dialog på överstatlig nivå.

Utifrån den teoretiska genomgången ovan kan alltså antas att 1) det finns sektorer som, till följd av den politiska och ekonomiska europeiseringen samt den ekonomiska globaliseringen, innehar en högre grad av konkurrensutsatthet än andra sektorer, 2) dessa sektorer har starkare motiv att engagera sig på europeisk nivå i bland annat dialogen, 3) skillnaden i konkurrensutsatthet, och därav i motiv, håller på att försvagas till följd av vidgad och fördjupad EU-integration.

4. Metod och material

I detta kapitel redogörs det för de metod- och materialval som legat till grund för studien. Även övergripande undersökningsdesign och val av fall diskuteras och problematiseras. Därefter förklaras det vilken resultatredovisningsmetod som har använts och hur detta praktiskt har gått till. Kapitlet avslutas med en diskussion kring övriga problem.

4.1 Övergripande undersökningsdesign

Studien ämnar fokusera på fackförbundens angivna motiv och antar ett inifrånperspektiv där det relevanta är att förstå hur fackförbunden själva resonerar kring engagemanget i dialogen.

⁵¹ Nugent 2006 kapitel 8

Studien ämnar alltså inte avslöja några dolda motiv till engagemang och kan därför inte betecknas som en motivanalys⁵².

4.2 Val av fall

Val av fall har skett i flera steg och har varit en viktig del i avgränsningsprocessen. I teorikapitlet ovan redogörs det för det första valet, val av sektorer. Nedan redogörs det för val av svenska fackförbund inom dessa sektorer.

Val av fackförbund

Det andra viktiga valet handlar om hur jag utifrån de tre sektorerna valt ut de verkliga analysenheter som står i centrum för studien. Rent konkret har val av svenska förbund börjat med en genomgång över vilka svenska fackförbund som är medlemmar i de tre europeiska fackliga federationer som företräder arbetstagersidan i de tre aktuella dialogerna.

Urvalskriterierna är sedan att fackförbundet måste ha medlemmar som hör till den specifika sektor som studien fokuserar på samt att förbundet själva aktivt medverkar i denna sektors dialog. Det första kriteriet är viktigt eftersom alla tre aktuella europeiska fackliga federationer täcker in fler dialoger än den som är aktuell i denna studie. Exempelvis deltar den Europeiska Bygg- och Träfederationen både i byggsektorns och i skogsarbetarsektorns dialog. Det andra kriteriet är viktigt eftersom studien inte handlar om huruvida man engagerar sig i dialogen utan om varför man gör det. En förutsättning är alltså att förbundet ifråga aktivt engagerar sig och inte bara är med ”på pappret”. För att tillgodose detta kriterium har jag helt enkelt frågat om engagemanget finns och hur det ser ut.

Utvinningssektorn representeras på arbetstagersidan av EMCEF (European Mine, Chemical and Energy Worker’s Federation) som har 5 stycken svenska medlemsförbund. Två av dessa uppfyller inte kriterium 1 (Pappers och Svenska elektrikerförbundet). Två av de resterande tre uppfyller inte kriterium 2 (Sveriges ingenjörer och Unionen). Det sista kvarvarande förbundet är IF Metall som medverkar i studien. IF Metall är ett passande val både eftersom de har flest medlemmar i denna sektor och ett uttalat engagemang i den aktuella dialogkommittén.

Byggsektorn representeras på arbetstagersidan av EFBWW (European Federation of Building and Woodworkers) som har 6 stycken svenska medlemsförbund. Åtminstone 2 av dessa uppfyller inte kriterium 1 (GS och SEKO). Bland de fyra övriga är det endast Svenska Byggnads som själva engagerar sig i dialogen vilket diskvalificerar de övriga tre (Svenska

⁵² Esaiasson m.fl 2007 s.329

Elektrikerförbundet, Svenska Målaresförbundet och Unionen). Byggnads är väl insatta och engagerade i den aktuella dialogen.

Förvaltningssektorn representeras på arbetstagar sidan av EPSU (European Federation of Public Service Unions) där 7 stycken svenska fackförbund är medlemmar. Endast två av dessa uppfyller dock kriterium 1 (SKTF och Kommunal). Båda dessa fackförbund är aktiva i dialogen inom den aktuella sektorn och uppfyller därmed kriterium 2. SKTF och Kommunal representerar delvis olika typer av medlemmar, SKTF:s medlemmar är tjänstemän medan Kommunals medlemmar till stor del utgörs av kroppsarbetare inom tjänstesektorn. Eftersom det inte kändes motiverat att välja antingen det ena eller det andra förbundet valde jag att inkludera båda två i studien.

Studiens analysenheter är alltså IF Metall, Byggnads, SKTF och Kommunal⁵³.

4.3 Intervjustudie som metod

Jag har i min studie använt mig av informantintervjuer som metod (se diskussion om varför annat material inte använts nedan i 4.5). En intervjustudie är lämplig när syftet är att synliggöra och förklara hur något gestaltar sig snarare än när syftet är att undersöka till exempel frekvensen av ett fenomen⁵⁴. Valet av förhållandevis öppna informantintervjuer har gett mig möjlighet att fånga in mindre väntade svar eftersom motivkategorierna då inte behöver definieras på förhand. Detta är extra givande inom ett område som det för studien aktuella, där det inte redan existerar vedertagna relevanta kategorier som ett resultat av tidigare forskning⁵⁵. Om jag istället hade genomfört en enkätundersökning finns risken att jag hade missat relevanta motivkategorier eller perspektiv som lättare går att fånga i en intervjusituation där samtalet är öppnare och därmed bjuder på mer interaktion mellan forskare och intervjustudieobjekt⁵⁶.

Den genomförda intervjuundersökningen kan sägas innehålla inslag av både informant- och respondentkaraktär. Inslaget av den senare sorten kan främst härledas till det faktum att flera av intervjufrågorna formulerats på ett sätt som uppmuntrar intervjustudiepersonerna att dela med sig av sina egna erfarenheter och upplevelser vilka ibland leder till ett mer personligt svar på

⁵³ För vidare läsning om valda och bortvalda förbund se <http://lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/547CDE32A3855B52C1256E4B0035BE41> och http://tco.se/Templates/Page2_674.aspx

⁵⁴ Esaiasson m.fl 2007 s.284

⁵⁵ Ibid s. 285

⁵⁶ Ibid s.283

frågorna än vad som annars vore fallet. Anledningen till att jag valt att göra på detta vis är för att intervjufrågorna annars kan kännas lite krystade och märkliga då det till syvende och sist inte är fackförbundet som sådant som åker på möten och upplever dialogens positiva och negativa sidor. Dock är intervjuernas syfte att ge information om vilka motiv som fackförbunden som organisation anger för engagemang i dialogen och inte vilka motiv som de enskilda anställda tror sig uppleva eller kan tänkas ha. Detta syfte reflekteras också i intervjuguiden samt i min kontakt med intervjupersonerna. Intervjuernas informantkaraktär är alltså klart dominerande⁵⁷.

Val av intervjupersoner

Då intervjuerna är av informantkaraktär har urvalskriteriet handlat om centralitet⁵⁸. Intervjupersonerna har valts eftersom dessa innehar en central position i fackförbundens internationella arbete i allmänhet och europaarbete i synnerhet. Personerna medverkar själva i dialogmöten där de representerar sitt förbunds ståndpunkt och intressen. Med anledning av detta är det rimligt att anta att intervjupersonerna besitter en unik och koncentrerad kunskap vad gäller studiens ämnesmässiga fokus. Intervjupersonerna är dessutom vana vid att agera som representanter för sitt förbund i internationella frågor vilket kan sägas minska det potentiella problem som togs upp i förgående avsnitt (att intervjupersonerna talar för sig själva snarare än för sitt förbund). Konkret har intervjupersonerna hittats efter kontakter med anställda på TCO:s och LO:s internationella enheter där jag har fått tips om potentiellt lämpliga intervjupersoner inom samtliga förbund, dessa har sedan visat sig stämma bra överens med mina kriterier eller i sin tur hänvisat mig vidare till kollegor inom samma förbund. Att valet av intervjupersoner är väl genomtänkt gör att antalet intervjuer kan minimeras⁵⁹.

Ur effektivitetssynpunkt är det givetvis en fördel att endast intervjua en person per förbund (eller i SKTF:s fall två personer samtidigt). Dock innebär detta risker vad gäller resultatets tillförlitlighet varför det är viktigt att med hjälp av källkritiska principer försöka avgöra huruvida intervjupersonernas svar kan klassas som rimliga och representativa för de fackförbund som utgör studiens reella analysenheter⁶⁰. Vad gäller oberoendekriteriet kan detta sägas vara irrelevant eftersom intervjupersonerna har valts just med avseende på deras

⁵⁷ Esaiasson m.fl. 2007 s.257f

⁵⁸ Esaiasson m.fl 2007 s.291f

⁵⁹ Ibid s.294

⁶⁰ Ibid s.258, s.296 och kapitel 15 (s.313-326)

centralitet i frågan och därmed per definition inte kan vara oberoende av andra källor i källkritisk mening. Det är dessa personer som innehar kunskap om ämnet ifråga och är de mest faktamässigt tillförlitliga källorna. Tendenskriteriet är svårare att bedöma eftersom det finns en risk för att en potentiellt tillrättalagd bild av verkligheten framkommer under intervjun. Även om det är viktigt att ha detta i åtanke gör studien inte anspråk på att, vilket tidigare nämnts, avslöja några dolda motiv utan fokuserar istället på angivna motiv, vilket av naturliga skäl gör detta problem mindre viktigt. Studien kan på sätt och vis sägas eftersträva tendens eftersom det är fackförbundens specifika syn på frågan jag vill åt. Närhets- eller samtidskriteriet uppfylls eftersom samtliga informanter vid intervjutillfället arbetade på högsta centrala nivån med de för studien aktuella frågorna. Att källorna är äkta kan lätt verifieras med hjälp av både bandinspelning och intervjuutskrift.

Presentation av intervjupersoner

Eftersom samtliga medverkande gått med på att presenteras vid namn följer nedan en presentation av respektive intervjuperson:

Erland Lindqvist är enhetschef på internationella enheten hos IF Metall. Erland har arbetat inom gruvindustrin och därefter varit anställd på Gruvarbetarinternationalen. Nu är Erland anställd på IF Metall där han är ansvarig för utvinningsindustrins sociala dialog.

Anders Hammarbäck är anställd på SKTF där han är förhandlingschef. Anders är också ordförande för den europeiska sociala dialogkommittén i den lokala förvaltningssektorn.

Dan Nielsen är internationell sekreterare på SKTF och arbetar med både europafackliga och internationella frågor. Dan har en blogg där han skriver om SKTF:s internationella arbete⁶¹.

Mattias Landgren är chefsjurist på Byggnads och sorterar under internationella enheten. Han har tidigare arbetat som chefsjurist på HTF och avtalspolitisk expert på Unionen. Mattias tjänst på byggnads var nyinrättad när han tillträdde i mars 2010. I sin tjänst är Mattias bland annat rådgivare åt förbundsledningen vad gäller EU-rättsfrågor.

Anders Jonsson är internationell sekreterare och ombudsman för Kommunal. Han sitter som ersättare i ILO (International Labour Organization) och arbetar med förvaltningssektorns sociala dialog.

⁶¹ http://sktfdan.blogspot.com/2010_12_01_archive.html

4.3.2 Praktiskt tillvägagångssätt och risken för intervjuareffekter

Intervjuguiden har konstruerats efter en översiktlig litteraturgenomgång på ämnet samt efter studie av material kring internationellt arbete från samtliga fackförbund som går att finna på respektive förbund hemsida. Utifrån ovanstående har tankar kring vad vi inte redan vet men också kring vad som kan uppfattas som intressant att veta mer om styrt intervjufrågornas utformning. Denna tankeprocess har haft stöd i tidigare forskning.

Rent praktiskt har intervjuguiden konstruerats på ett sätt som uppmuntrar ett brett samtal för att på detta vis fånga upp flest möjliga motiv och även ge intervjupersonen möjlighet att prata runt omkring ämnet för att hålla samtalet flytande. De på förhand givna frågorna har fungerat som en inramning och har hjälpt till att styra in samtalet på ”rätt” spår när intervjupersonerna glidit alltför långt ifrån detta. Intervjuerna har även strukturerats kring de fem temana som intervjuguiden består av och alla dessa har berörts under samtliga intervjuer. Om jag uppfattat något svar som oklart har jag frågat om jag tolkat svaret korrekt för att vara på den säkra sidan. Detta är extra viktigt eftersom resultatdelen baseras på uttalade motiv och inte sådant som sägs ”mellan raderna”.

Jag har inte genomfört några uttalade provintervjuer eftersom mina intervjupersoner innehar så pass specifika kunskaper om ämnet att det inte går att jämföra med en potentiell kandidat för provintervju. Ett viktigt kriterium för provintervju är att personen ifråga ska likna de ”riktiga“ intervjupersonerna så mycket som möjligt⁶². Dock genomförde jag först en intervju med en internationell sekreterare på Unionen innan jag insåg att detta förbund inte stämde överens med mina urvalskriterier. Denna kan på sätt och vis sägas ha fungerat som en provintervju i praktiken.

Intervjuerna har genomförts på respektive persons arbetsplats och tagit mellan 45 och 75 minuter. Jag har både spelat in och antecknat under samtliga intervjutillfällen, detta för att minska den arbetsbörda en transkribering från noll innebär men ändå ha starkare belägg för citat och liknande.

Den relativt öppna intervjuformen har fungerat som önskat på det vis att samtalen för det mesta har flutit på bra och de mest centrala frågorna berörts under samtliga intervjuer, dock finns det en risk för att jag genom mina något varierande följdfrågor har styrt samtalet på lite

⁶² Esaiasson m.fl. 2007 s.302

olika vis vid de olika intervjutillfällena⁶³. Ett annat potentiellt problem är att det finns en tendens att utveckla frågorna till att rymma fler perspektiv vid genomförande av de senare intervjuerna jämfört med de tidigare eftersom min egen uppfattning om ämnet vidgas till följd av varje intervju. Överlag uppfattar jag det dock som att intervjuerna ger en förhållandevis rättvis bild av de olika förbundens uppfattningar och att de potentiella problem som intervjustudie som metod kan leda till inte på ett allvarligt sätt förminskar undersökningens resultat eller trovärdighet.

4.4 Bearbetning av intervjuerna och metod för resultatredovisning

Efter transkriberingen av intervjuerna har jag först läst igenom dessa och plockat ut samtliga angivna motiv för engagemang i den sociala dialogen som jag kunnat finna. Därefter har jag genom studier av de funna motiven arbetat fram övergripande kategorier som jag anser täcker in samtliga motiv. Med hjälp av dessa övergripande kategorier har jag sedan återigen gått igenom intervjuerna för att kontrollera att kategorierna inte missar relevanta motiv samt för att kunna konstruera lämpliga underkategorier.

Intervjuerna har sedan lästs igenom en och en med de färdigställda motivkategorierna som redovisningsschema. När ett uttalande påträffats som passar in i en av kategorierna har jag ”placerat” detta i lämplig ruta i redovisningsschemat genom att markera uttalandet med en för kategorin unik vald färg för att senare lätt kunna identifiera citatet. I mitt genomsnitt har jag utgått från principen att det motiv som inte direkt uttalas och som inte kan understrykas med ett direkt återangivet citat, finns inte. Denna metod används eftersom studien utgår från att undersöka uttalade, inte outtalade, motiv. Det finns dock problem med metoden eftersom intervjupersonen kan låta bli att uttala ett visst motiv eftersom detta av personen ifråga anses vara uppenbart. För att kringgå detta problem har jag ibland försökt leda intervjuerna till att beröra vissa motiv som jag vill utesluta eller bekräfta. Denna taktik kan tyvärr skapa ett annat problem där vissa motiv i vissa intervjuer anges självmant medan andra anges efter en viss ledning från min sida. Det som ändå kan göra resultatet trovärdigt är att jag har fått leda på ett snarlikt sätt genom samtliga intervjuer men ändå fått olika svar. Jag ledde till exempel efter ett tag in samtliga på temat huruvida det fanns motiv till engagemang som inte var direkt kopplade till egenintresse men fick olika svar (se resultatdelen).

⁶³ Se tex Esaiasson m.fl 2007 s.299

I resultatredovisningen har jag med minst ett citat från varje sektor (utvinning, bygg och förvaltning), om denna finns representerad i den aktuella underkategorin. Detta innebär att när samtliga fackförbund angett ett specifikt motiv återfinns citat från som minst IF Metall, Byggnads och Kommunal *eller* SKTF. Anledningarna till att jag inte har valt att ta med citat från både Kommunal och SKTF är tre. För det första handlar det om brist på utrymme. För det andra skiljer sig de två fackförbunden inte åt vad gäller angivna motiv på ett för studien relevant vis. För det tredje är det skillnader och likheter *mellan*, och inte inom, sektorer som står i centrum för studien.

Den andra delen av resultatredovisningen har utgått från det ifyllda redovisningsschemat. Utifrån detta har likheter och skillnader mellan sektorerna identifierats. Dessa likheter och skillnader har sedan redovisats och diskuterats i relation till den teori och tidigare forskning som förekommer i kapitel 2.

I mitt användande av intervjuerna har jag utgått från att intervjupersonerna är rationella och logiskt tänkande varelser varför barmhärtighetsprincipen⁶⁴ har varit central i min tolkning av samtliga uttalanden.

4.5 Övriga problem

För att stärka mina slutsatser hade det varit bra om jag utöver informantintervjuer ägnat mig åt dokumentstudier vilket är en vanlig materialkomplettering vid val av denna metod⁶⁵. En anledning till varför intervjustudie som metod var ett bra val för denna studie är dock att det inte finns speciellt mycket information svenska fackförbunds engagemang i dialogen. Det som finns handlar ofta om internationellt, eller möjligtvis europeiskt, engagemang i allmänhet och finns att tillgå på fackförbundens och centralorganisationernas respektive hemsidor. Jag har tagit del av denna information men efter avvägning kommit fram till att inte ha med den i studien. Anledningarna till detta är för det första att de personer som författat eller ligger bakom materialet ofta är intervjupersonerna själva (eller andra personer i liknande sats) vilket tar bort hela poängen med att detta ska komplettera intervjuerna. För det andra är materialet av en relativt ytlig karaktär där exempelvis det europeiska engagemanget kan sammanfattas på en sida. För det tredje motsäger inte detta material det som framkommer i intervjuerna istället ger intervjuerna en djupare och mer detaljerad bild av det specifika engagemang denna

⁶⁴ Gilje & Grimen 2007 s.233f

⁶⁵ Esaiasson m.fl 2007 s.258, s.296

studie riktar in sig på. För det fjärde är, som tidigare nämnts, de valda intervjupersonerna mycket centrala och ger därför en bra bild av förbundens motiv.

Av ovanstående skäl har jag alltså valt att inte lägga utrymme på att redogöra för det lilla material som finns att tillgå. Nackdelen med detta beslut är att det försvårar möjligheten att belägga de resultat som framkommer i studien. Eftersom det inte råder säkerhet kring att det som framkommer i intervjuerna verkligen ger oss en helt sanningsenlig bild av fackförbundens angivna motiv att engagera sig i dialogen, är det bättre att se studien som ett relevant bidrag som kan leda framtida forskning i rätt riktning snarare än ett som talar om exakt hur det förhåller sig.

5. Resultatredovisning

I detta kapitel sammanfattas studiens resultat. Först redogörs det för svaret på forskningsfråga ett. Vidare presenteras redovisningsschemat som konstruerats i och med svaret på fråga ett. Med hjälp av detta redovisningsschema behandlas svaren på forskningsfråga två i relation till teori och tidigare forskning.

5.1 Med fokus på tre specifika sektorer: Vad anger svenska fackförbund för motiv för sitt engagemang i den sociala dialogen på sektorsnivå?

I denna första del av resultatredovisningen redogörs det för svaret på forskningsfråga nummer ett som utläses i rubriken ovan. Fackförbundens angivna motiv för engagemang i dialogen redovisas nedan i form av fem övergripande motivkategorier med ojämnt antal underkategorier. De fem övergripande kategorierna är ett sätt att strukturera de angivna motiven på ett överskådligt vis och pekar på de centrala teman som har identifierats med avseende på forskningsfrågan. Underkategorierna visar på nyanserna i de fem övergripande temana och ligger även närmare informanternas egna uttalanden. Varken de övergripande kategorierna eller de tillhörande underkategorierna har någon inbördesordning som relaterar till hur viktiga eller vanligt förekommande de är. Resultatredovisningen sker till stor del med hjälp av direktåtergivna citat.

5.1.1 Realiteten idag som angivet motiv

Ett genomgående tema i intervjuerna är en uttalad känsla av att man som svenskt fackförbund på 2000-talet inte har något val vad gäller europaengagemang. Valet som sådant skulle i sådana fall stå mellan att stoppa huvudet i sanden och att våga se sanningen i vitögat.

Fackförbunden som är representerade i denna undersökning hör till den senare kategorin och sanningen de ser handlar om att EU finns och påverkar, att dialogen finns och påverkar och att vi lever i en värld där beroendeförhållanden existerar. Dessa motiv till engagemang skapar en övergripande kategori som jag kallar ”Realiteten idag”. Inom denna motivkategori återfinns tre underkategorier som redovisas nedan med hjälp av representativa direktåtergivna citat från intervjuerna för att understryka min tolkning .

”Europaarbetet, generellt sätt har väl fackförbunden insett att det är här för att stanna”.
(Mattias, Byggnads)

EU-nivån påverkar de facto våra medlemmar.

Underkategorin handlar om hur EU:s lagstiftningsmakt och det svenska medlemskapet i EU påverkar den svenska modellen i allmänhet och den svenska arbetsmarkanden i synnerhet. Den handlar om hur EU påverkar oavsett om facken är där eller inte och om hur detta är ett motiv att engagera sig i, bland annat, dialogen.

”EU påverkar arbetsmarkanden och frågan är om vi vill påverka den utveckling som sker eller bara stå bredvid och se på” (Dan, SKTF)

Informanten menar att det är ett faktum att EU påverkar och att det val som ett svenskt fackförbund gör handlar om att antingen ge sig in i påverkansprocessen själv eller stå utanför utan något som helst inflytande. Realiteten är alltså i sig ett motiv att engagera sig.

”Den sociala dialogen är EU:s sätt att involvera parterna och då måste man såklart vara med i den(....) Ju större EU blir, desto större anledning finns det såklart att engagera sig i det här och det tror jag att man har börjat förstå nu från fackföreringshåll. Att vi måste ha en god och bra bevakning på Bryssel för det är där mycket händer. Rent generellt sett kan man säga att fackföreningsrörelsen förlorade oskulden i och med Laval. Det var då man fick upp ögonen för att det finns något i Bryssel som har ganska stor makt i det hela och det var där som den sista oskulden rök helt enkelt. Det var då alla insåg, att herregud det där kan verkligen påverka den svenska modellen”. (Mattias, Byggnads)

Mattias menar att i och med insikten om EU-nivåns påverkan på den svenska modellen har den svenska fackföreningsrörelsen kommit fram till att denna nivå måste bevakas grundligt och att detta kräver engagemang. Informanten exemplifierar EU:s påverkan med Laval-fallet.

”Eftersom en stor del av våra villkor i landet styrs mer och mer av kommissionen och parlamentet och eftersom mer och mer av besluten tas där som direkt eller indirekt påverkar oss, måste vi vara mer där man påverkar. I vissa frågor är det nästan löjligt att gå till vår riksdag, eftersom det är beslut som kommer från direktiv”. (Erland, IF Metall)

Erland anser att det är ett måste för fackförbundet att befinna sig där besluten tas och att detta i ökande grad är inom EU-maskineriet. Vidare förtydligar informanten genom att hävda att det finns frågor där det är löjligt att vända sig till den nationella nivån eftersom denna ändå tar beslut baserat på EU-direktiv.

Dialogen påverkar våra medlemmar.

Underkategorin handlar om hur dialogen i sig påverkar fackförbundens medlemmar genom till exempel branschavtal och riktlinjer och hur detta är ett motiv att engagera sig i denna.

”Jag tror vi upptäckte att det hände saker i dialogen som påverkar våra medlemmar oavsett om vi är där eller inte och då är det bättre att vara där. Det är väl den stora drivkraften”. (Anders, Kommunal)

Anders beskriver att förbundet upptäckte att dialogen påverkar medlemmarna och att det därför ansågs vettigare att vara med än att stå utanför. Vikten av underkategorin understryks också när informanten beskriver detta som den stora drivkraften till engagemanget.

”Vi engagerar oss i den sociala dialogen eftersom den har en direkt påverkan för våra medlemmar i förhållande till arbets- och anställningsvillkor” (Mattias, Byggnads)

I Citatet ovan belyser informanten att engagemanget i dialogen är kopplat till den direkta påverkan som denna har på det egna förbundets medlemmar och deras villkor.

Vår sektor är beroende av, samt påverkas av, andra länder.

Underkategorin handlar om hur förbund kan påverkas av den internationaliserade arbetsmarkanden i stort och varför det därför är viktigt med internationellt engagemang och stabila relationer på europainivå.

”Vi är ett internationaliserat förbund eftersom vi i princip organiserar större delen av exportdrivindustrin som är oerhört beroende av relationer till andra länder (...) många jobbar inom den här typen av industri och är direkt kopplade till import och export eller på något

annats sätt relaterade till europafrågorna. Om man bara tar den sista finanskrisen, det är ett exempel på hur oerhört beroende vi är. (...) åtminstone är vi medvetna om att vi måste ha stabila förhållanden, osv, så vi engagerar oss mer och mer i de här frågorna” (Erland, IF Metall)

Informanten pekar på att eftersom förbundets medlemmar verkar i en industri som dagligen interagerar med samma sektor i andra länder finns det behov av goda relationer till andra länder för att tillsammans verka för stabilitet. Dialogen ses som ett (av flera) sätt att åstadkomma detta.

Sammanfattning ”realiteten idag”:

I intervjuerna framkom det tydligt att förbunden delar en bild av att EU-nivåns påverkan på den svenska modellen och den svenska arbetsmarknaden är ett faktum som det inte går att bortse från. Detta anges i sig som ett motiv att engagera sig på EU-nivån i allmänhet. Vidare ses dialogen som ett sätt att involveras och bör därför tas tillvara. Informanterna anser inte enbart att EU i allmänhet påverkar de egna medlemmarna utan även att dialogen i sig, och de resultat denna producerar, utgör en påverkan värd att ta hänsyn till. Detta anges som ett motiv för att engagera sig i denna specifika institution. Motiven rör sig slutligen även utanför EU-nivåns påverkan och handlar om hur en internationaliserad arbetsmarknad skapar beroenderelationer mellan olika länders arbetstagare vilket gör det angeläget att delta i alla tillgängliga forum på överstatlig nivå där man kan hantera denna verklighet.

5.1.2 Ett sätt att konkret påverka som angivet motiv

Samtliga förbund underströk att man faktiskt kan påverka genom att engagera sig i dialogen. Att på olika vis kunna påverka anges ofta i intervjuerna som en förutsättning till att överhuvudtaget lägga tid och energi på denna institution. Det framkommer att det inom dialogen, utifrån de aktuella förbundens perspektiv, ryms en rad sätt att påverka på och även en rad olika påverkanssubjekt. Den övergripande kategorin kallar vi här ”konkret påverkan”. Inom denna ryms tre stycken underkategorier som det redogörs för nedan med hjälp av representativa direktåtergivna citat från intervjuerna för att understryka min tolkning .

”Inom sociala dialogen kan man påverka på en mängd olika sätt”. (Mattias, Byggnads)

Genom dialogen kan man påverka direkt genom att bland annat sluta avtal och skriva rekommendationer för branschen ifråga.

Underkategorin avser sådan påverkan som handlar om bindande avtal och andra överenskommelser som beslutas i dialogen och som sedan kan få direkta påföljder i medlemsstaterna.

”Hot- och våldpappret tycker jag är bra. Vi har haft svårt att prata med arbetsgivarna i Sverige om hot om våld från tredje person. (...) Vi har tagit ett stort steg framåt för diskussionerna om det begreppet även i Sverige så det har varit väldigt bra även om det inte är ett avtal. Uttalandet kunde vara mycket bättre men ändå. Det tycker jag har varit fantastiskt bra”. (Anders, Kommunal)

På frågan om det finns några speciella tillfällen då dialogen upplevts som extra positiv svarar Anders det som återges ovan. Informanten förklarar att arbetet i dialogen har varit en framgång i de avseende att det konkret händer något inom områden som tidigare upplevts som låsta.

”Det här är ändå en del vi kan påverka. Här finns det legala strukturer och kommer vi överens om något så blir det avtal gällande för hela Europa. Det finns ett avtal som är skrivet på sektorsnivå och där var vi oerhört aktiva från Sverige” (Erland, IF Metall)

Erland pekar på att dialogen är ett institutionaliserat sätt att påverka genom att sluta avtal som blir gällande i alla EU-länder. Detta exemplifieras med det avtal som den egna sektorn i samarbete med andra sektorer har skrivit (avtalet handlar om att skydda arbetare från ett specifikt damm, krystallinskt silika).

Genom dialogen kan man på olika sätt påverka EU-nivån: institutioner och EU:s politik i allmänhet.

Underkategorin avser sådan påverkan som handlar om att tillsammans med övriga fackförbund, samt arbetsgivarna i den egna sektorn, utföra påverkansarbete gentemot EU-maskineriet i sådana frågor som är av intresse för sektorn ifråga.

”På områden där det berör arbetsmarknaden där använder vi också den sociala dialogen för att påverka kommissionen, när de till exempel kommer med en Grönbok kan man med arbetsgivarna skriva ett gemensamt svar till Kommissionen. Jag tror att kommissionen lyssnar mer när vi gör något tillsammans än när vi gör något var för sig. På det sättet är det viktigt

även när det är kompromisser och inte bara vår hållning, utan också arbetsgivarnas, för att det på sikt kan ha större betydelse när kommissionen fattar sina beslut”. (Dan, SKTF)

Dan beskriver hur parterna i dialogen författar gemensamma svar på EU-kommissionens lagförslag och därigenom kan få starkare genomslag än om förbundet ensamt, eller bara fackförbunden, hade komponerat svaret. På detta sätt menar informanten att det lönar sig att engagera sig i dialogen.

”Dels försöker man påverka direktivs och förordningstexterna, det är givet, men du försöker också påverka från ett politiskt perspektiv och säger att gör vi på det här sättet så kommer det här och det här inträffa och då säger man ’Gör inte så!’ eller ’Gör så!’ ” (Mattias, Byggnads)

I citatet ovan säger informanten att förbundet (inom bland annat dialogen) dels försöker påverka själva lagtexterna i EU, dels försöker påverka EU från ett mer allmänpolitiskt perspektiv.

”Vårt mål med engagemanget är helt enkelt att kunna påverka politiken inom Europa så att den går i en mer social riktning så att säga. Problemet är att Europa slits mellan att vara en ekonomisk pakt bara och social pakt också, och vi vill hela tiden att den senare ska vara minst lika viktig så vi får in de delarna”. (Erland, IF Metall)

Informanten säger att målet med engagemanget är att jobba för att EU:s sociala dimension ska växa i betydelse gentemot den ekonomiska dimensionen. För att åstadkomma detta måste man försöka påverka den europeiska politiken.

”Sedan känner jag också att på grund av att vi har den sociala dialogen har vi också lyckats lyfta upp det här med strategiska metaller inom Europa så att även kommissionen har tagit till sig och har en plan för hur man ska arbeta med strategiska metaller. Där tror jag också att den sociala dialogen har spelat en stor roll i att lyfta de frågeställningarna. Påvisa viktigheten av hela den industrin”. (Erland, IF Metall)

Erland menar också att parterna i dialogen tillsammans har lyckats påverka EU-kommissionen i lyfta vissa, för branschen, näringspolitiskt viktiga frågor. Något som kanske inte hade lyckats utan dialogen.

Genom dialogen kan man påverka svenska arbetsgivare på hemmaplan.

Underkategorin avser sådan påverkan som sätter press på svenska arbetsgivare från överenskommelser och diskussioner på europainivån snarare än tvärtom.

”Det som händer på EU-nivån påverkar också nationell nivå. Om kommuner och landsting i Sverige skrivit på att de tycker det är viktigt med omställningsavtal, då blir det svårare för de att säga nej på nationell nivå”. (Dan, SKTF)

Informanten pekar på den fördel det innebär att diskutera frågor inom dialogen för att sedan återigen ta upp dem på nationell nivå med arbetsgivarorganisationer som knappast vågar byta åsikt bara för att diskussionsarenan har byts ut. Detta kan i sin tur leda till en progressivare diskussion på hemmaplan.

Sammanfattning ”konkret påverkan”:

Att ett av de angivna motiven för att engagera sig i dialogen är den konkreta påverkan som möjliggörs genom de avtal, rekommendationer och uttalanden som den kan leda till, är kanske inte konstigt med tanke på att detta är en av huvudtankarna bakom hela idén med denna institutionen⁶⁶. Hur facken, genom dialogen, kan påverka EU och EU:s institutioner var även det ett vanligt förekommande motiv att engagera sig i denna. En viktig anledning till att påverka inom detta forum ibland upplevs som mer effektivt i förhållande till exempelvis EU-kommissionen är att det här handlar om att arbetsgivare och arbetstagare gör gemensam sak. När diskussionerna i dialogen dessutom leder till att sätta press på svenska arbetsgivare kan detta ses som en tredje påverkansväg och därmed ytterligare ett motiv att engagera sig i denna.

5.1.3 Erfarenhetsutbyte som angivet motiv

Att lära av varandra och ha ett forum där man kan diskutera sin sektor med andra parter i Europa är ett motiv för engagemang som flera av fackförbunden inte verkade ha räknat med men som har kommit att bli en bonus som verkligen betyder något. Den mest oväntade positiva effekten av engagemanget framstår som möjligheten att faktiskt lära sig av andra, något som många svenska fackförbund inte verkar ha reflekterat mycket över tidigare. Det vanligaste motivet i kategorin får dock sägas vara möjligheten att lära ut till andra. Att använda dialogen som ett slags diskussionsforum utgör också en underkategori i den

⁶⁶ European Commission 2010 s.6-12

övergripande kategorin som kallas ”erfarenhetsutbyte”. Nedan följer representativa direktåtergivna citat från intervjuerna för att understryka min tolkning.

”Man kan lära av varandra”. (Anders, SKTF)

Lära av andra sociala parter i Europa.

Denna underkategori handlar om hur fackförbund genom dialogen har fått upp ögonen för parter erfarenhet i andra länder. Insikt om att allt inte är bäst i Sverige ökar motiven att engagera sig. Denna underkategori rymmer både hur dialogen hjälper till att öka förståelsen för andra länders val och hur detta ibland kan bli konkreta tips på hur man skulle kunna göra i Sverige.

”Det är en nyttig erfarenhet från europaarbetet att vi inser att vi inte alltid är störst och bäst. Vi kan också lära oss av andra och det är jättespännande” (Anders, SKTF)

Informanten talar om hur arbetet på europanivå har vidgat förbundets vyer och fått dess representanter att inse att det finns saker att lära från andra.

”I och med vårt engagemang har vi fått en större förståelse för hur det fungerar ute i Europa inom de här olika delarna så att säga och hur man arbetar i olika länder och hur man jobbar på europanivån i olika frågor”. (Erland, IF Metall)

Informanten talar om hur förståelsen för andra parter arbetsätt har ökat i och med deltagandet i dialogen.

”Vi hittar också lösningar från andra länder som är bättre än våra som vi inte har haft en aning om”. (Anders, Kommunal)

Anders menar att hans förbund har fått upp ögonen för lösningar på problem som de inte hade kommit fram till på egen hand.

Lära ut till andra sociala parter i Europa

Denna underkategori handlar om hur de svenska förbunden i samarbete med de svenska arbetsgivarna och Kommissionen, inom ramen för dialogen, kan hjälpa mindre framgångsrika partssystem i Europa att utvecklas och finna lösningar på diverse problem. Detta motiv kan delvis sammankopplas med den övergripande kategorin ”solidaritet med reservation” som

beskrivs mer utförligt längre fram, dock är denna underkategori mer specifikt kopplat till lärande snarare än till konkreta arbetsvillkor varför en åtskillnad mellan de två har gjorts.

”...då är ofta arbetsmarknadsminister, regeringsrepresentanter och arbetsmarknadens parter med på de här mötena och syftet är att promota en social dialog och prata om vissa saker som man har sett som problematiska i de nya medlemsländerna, till exempel svartarbete och pensioner. Detta sker inom sociala dialogen via kommissionen, då gör vi gemensam sak med arbetsgivarsidan och sätter med stöd av kommissionen upp ”partarian fonds” som finansierar dessa bitar...”. (Mattias, Byggnads)

”Delar av den sociala dialogen har också riktat sig mot att köra seminarier i de här länderna, om partsrelationer och vad som är viktigt för parterna att tänka på, statens uppgift, osv”. (Erland, IF Metall)

I citaten ovan beskriver informanterna hur det praktiskt kan gå till när man inom ramen för dialogen uppmuntrar nationell social dialog i framför allt de nyare medlemsländerna. Under dessa samtal försöker man också lösa problem som till exempel svartarbete.

”Jag tycker att projektet när vi lyckades skaka fram pengar till Baltikum, träffa parterna där och diskutera, var ett riktigt lyft av två skäl. Det ena är att vi fick till diskussioner på den sidan, det andra är att vi insåg hur extremt kläna arbetsgivarorganisationerna är...” (Anders, Kommunal)

Anders angav exemplet ovan som en av två extra positiva effekter med engagemanget i dialogen. Här handlar det återigen om att uppmuntra social dialog i andra länder och om hur detta i sin tur kan öka förståelsen, från svenskt håll, kring partsproblemen som finns i Europa.

Diskussionsforum: Gemensam sektor, gemensamma bekymmer, gemensamma lösningar?

Underkategorin berör de positiva effekter som kommer av att inom dialogen kunna diskutera och kanske finna lösningar på gemensamma sektorsanknutna problem.

”...om man ser på ett antal av de här sektorerna (som IF Metall är aktiva i) så har det många gånger varit kris i dom och därför behöver man en större arena för att diskutera”. (Erland, IF Metall)

Informanten menar att de sektorer som han betecknar som ”krissektorer” har starkare motiv att engagera sig i dialogen eftersom de har stort behov av gemensamma diskussioner.

”Vi har alltid träffat fackförbund från andra länder, nu har vi chans att träffa båda parter från andra länder för trots allt är bekymren ungefär de samma när det gäller offentlig sektor i hela världen. Det är bristen på pengar eller bristen på förmåga att hitta på hur man tar fram pengar, osv. där tror jag vi har hittat en helt ny arena att diskutera framtida lösningar, annars hade vi bara suttit i vår ankdamm och sett skattehöjningar som den enda lösningen”. (Anders, Kommunal)

Informanten ser dialogen som ett bra forum för att diskutera den egna sektorns gemensamma problem och resonera kring olika lösningar på dessa. Utan denna möjlighet ser informanten en risk för att de svenska förbunden intar samma position som alltid och bortser från andra möjligheter.

Sammanfattning ”erfarenhetsutbyte”:

Att få nytta av andra europeiska partssystem och dessas kunskap framträder som ett motiv till engagemang i dialogen som har kommit först i ett senare tidsskede. Denna ”bonus” har dock gett mersmak och mervärde. Intervjuerna visar även på att det finns en stark övertygelse om att det svenska sättet att organisera arbetsmarknadsrelationer är välfungerande och att de svenska fackförbunden därför gärna ”lär ut” detta till länder med svagare eller knappt existerande partssystem. Detta ses som en sympatisk och motiverad del av dialogen. Möjligheten till en gemensam diskussionsarena i den egna sektorn är en av orsakerna till dialogens uppkomst⁶⁷ och detta ses, om än lite som en bonus, definitivt som något positivt från de svenska fackförbunden i undersökningen.

5.1.4 Solidaritet med reservation som angivet motiv

Solidaritetstanken är en av grundbultarna i fackföreningsrörelsen⁶⁸. Något som somliga kanske uppfattar som motsägelsefullt är dock att den i mångt och mycket bygger på en egoistisk bevekelsegrund. I samtal med de för denna studie aktuella fackförbunden framhävs solidaritetstanken gärna men alltid med en ärlig efterföljandeförklaring om att den har sina tydliga gränser och att det är de egna medlemmarnas intressen som alltid sätts i första rummet. Det bästa är om man genom att vara solidarisk med andra länders arbetstagare även

⁶⁷ European Commission 2010 s.6-12

⁶⁸ Thörnqvist 2008

kan gynna det egna förbundet. Denna kategori kallas med anledning av ovanstående för ”solidaritet med reservation” och rymmer två underkategorier. Dessa redovisas med hjälp av representativa direktåtergivna citat från intervjuerna för att understryka min tolkning.

”Solidaritet är ibland också lite egoistiskt” (Anders, SKTF)

Solidaritet med andra arbetstagare i Europa (med viss reservation).

I denna underkategori återfinns större fokus på solidaritet i förhållande till egenintresse i jämförelse med nästföljande underkategori. Här framhävs tydligare solidariteten i sig som ett motiv att engagera sig i dialogen.

”Om vi kom fram till att vi åstadkommer absolut ingenting genom den sociala dialogen – då skulle vi inte vara där. Eller, jo det skulle vara en sak till – solidariteten med fackföreningar i andra länder som sitter ganska rotad i det här förbundet. Möjligen”. (Anders, SKTF)

I citatet ovan uttrycker Anders först att engagemanget sig i dialogen är beroende av att åstadkomma något för egen del men ångrar sig sedan och lägger till att solidariteten som det innebär skulle kunna vara ett motiv i sig. Dock uttrycker informanten viss osäkerhet vad gäller detta.

”Solidaritet med andra arbetstagare i Europa är också en drivkraft i sig”. (Anders, Kommunal)

Anders menar här att solidaritet med andra europeiska arbetstagare är ett eget motiv till engagemang. Detta sägs utan reservation men i ett sammanhang där diskussionen främst handlar om saker som snarare skulle falla under nästkommande underkategori. Dessutom säger samma informant senare:

”Den (solidaritetstanken) sträcker sig så långt så att den inte påverkar mina medlemmar negativt eller tills jag börjar tro att den ska göra det”. (Anders, Kommunal)

”Det är som allt fackligt internationellt arbete. Det består av två syften, det ena är solidaritet och det andra är egenintresse, det är ingenting att hymla om att det är så”. (Erland, IF Metall)

Enligt informanten ovan är det en självklarhet att både solidaritetsmotivet och egenintressemotivet är en del av dialogen. Här ryms en uppfattning om att det är på det viset som facken jobbar internationellt.

De europeiska arbetsförhållandena måste harmoniseras för att undvika social dumping.

Denna underkategori har huvudfokus på hur man genom att arbeta för ett kortsiktig och direkt lyft för svagare länder i Europa, kan gynna svenska arbetstagare, om inte idag, så i alla fall på lång sikt. Många av motiven under denna rubrik är av protektionistisk karaktär men samtidigt härrör de från en facklig solidaritetstanke⁶⁹.

”Den sociala dialogen binder samman Europa och man har en gemensam politisk arena där man kan få olika skillnader, hur man förhåller sig på arbetsplaster, i industrin, att bli mer likvärdiga . Arbetsmiljö och säkerhet i arbetet...”. (Erland, IF Metall)

Erland menar att dialogen är en lämplig arena för att åstadkomma en harmonisering av europeiska arbetsförhållanden och arbetsvillkor. Detta anges som ett av flera svar på en fråga om speciella orsaker att engagera sig just i informantens sektors dialog.

”Om man se det i ett större perspektiv, så visst finns det länder som har dåliga avtal och de kommer få ett lyft och det kommer vi tjäna på också för om vi som fackförening kan hålla uppe schyssta villkor i hela Europa så kommer det att påverka svenska villkor också. Kan vi inte så kommer det att påverka svenska villkor negativt, på sikt. Vi är ju alla någon sorts vinnare”. (Anders, SKTF)

Informanten ovan förklarar hur man genom att hjälpa upp de länder som har det sämre kan behålla bra villkor även i Sverige och hur ett misslyckande här kan komma att påverka svenska arbetstagare negativt. Arbetet i dialogen kan därför ses som ett win-win-koncept.

Sammanfattning ”solidaritet med reservation”:

Solidaritetsmotivet ses som ett önskvärt motiv till engagemang i dialogen, dock finns det ett likartat erkännande om att det inte alltid är lika vackert som man vill tro. Som synes är denna typ av motiv kantade av en ambivalens som uttrycks i en osäkerhet på hur långt man är villig att gå i solidaritetens namn och huruvida det överhuvudtaget finns solidaritet utan egenintresse av vikt. På många vis kan man därför rita likhetstecken mellan långsiktiga egenintressen och kortsiktig solidaritet där den första uppfattas som den dominerande halvan av motivet.

⁶⁹ Lindberg 2008 s.16-17

5.1.5 Realiteten imorgon som angivet motiv

Resonemanget i denna kategori är likt det som framkom i den första kategorigruppen om realiteten idag. Istället för antaganden om nutiden fokuserar dock den aktuella kategorin på antaganden om framtiden. Samtliga förbund är övertygande om att deras engagemang i dialogen definitivt inte kommer att minska, och förmodligen öka, med tiden. I några av förbunden har en förutsägelse om bland annat EU:s ökade makt och den framtida utvecklingen i den egna sektorn blivit så betydelsefull att detta ses som ett av de viktigare motiven för att engagera sig i dialogen. Denna kategori kallar vi ”realiteten imorgon” och skillnaderna inom detta övergripande motiv är så pass små att det inte krävs några underkategorier. Dock har jag en specificerande rubrik som närmare relaterar till informanternas egna uttalanden. Nedan följer representativa direktåtergivna citat från intervjuerna för att understryka min tolkning.

”Någonstans hade vi väl så småningom tvingats in. Då känns det bättre att veta att vi har klivit in istället”. (Anders, Kommunal)

Antaganden om att utvecklingen i den egna sektorn kommer kräva mer engagemang på europainivå som ett resultat av EU-nivåns ökade makt eller av andra faktorer.

Motiven berör olika former av förmodad framtida utveckling som påverkar fackförbundens nutida handlingssätt.

”Det finns frågor som på sikt bara kan lösas på europainivå. Jag tror inte att löner kommer att förhandlas på EU-nivå, men många andra frågor kommer att påverkas och det betyder att vi måste ge vår branschfederation EPSU befogenheter till att förhandla”. (Dan, SKTF)

Detta svarar Dan på frågan om hur förbundets engagemang i dialogen kommer att se ut i framtiden. Resonemanget handlar om att det i princip är oundvikligt att inte ge den övernationella nivån mer utrymme längre fram eftersom många frågor endast kommer att kunna lösas på europeisk nivå. På frågan om det är några speciella frågor informanten tänker på svarar denne:

”Det man kan säga är att ju fler tjänster som vi som EU-medborgare får rätt till andra länder, så ju mer blir förstås tjänsterna gränsöverskridande, men vår arbetsmarknad blir också lite mer gränsöverskridande och det betyder att vi kan föreställa oss att arbetskraften rör mer på sig i även vår sektor och inte bara i andra tjänstesektorer som Byggnads”. (Dan, SKTF)

Dan pekar på den utveckling inom EU som innebär allt fler gränsöverskridande tjänster och menar att denna kan komma att skapa en annorlunda arbetsmarknad inom informantens egen sektor (kommunsektorn). Vidare jämför informanten med byggsektorn där denna utveckling redan ägt rum. En sådan utveckling skulle alltså göra europaengagemanget än mer angeläget än idag.

”Vi är ännu inte så påverkade av EU-besluten... EU:s kompetensområde sträcker sig ännu inte dit. Vi är inte så utsatta för någon massiv arbetskraftsinvandring som hotar oss (...). På det sättet har vi fortfarande en unik chans att börja prata om frågor innan det händer. Man måste ju lösa de här problemen idag, vi har ju inte problem än men om vi är smarta kan vi göra grejer nu så det inte blir problem utav det utan bara en händelse som vi är glada över att vi lyckats reglera (...). Vi får inte gå och vänta för länge för då har vi problemen här, för vi kommer inte att vara en skyddad sektor för all framtid”. (Anders, Kommunal)

Här uttrycker Anders tydligt att även om den egna sektorn ännu inte är speciellt påverkad av EU eller andra problem relaterade till denna nivå, är detta något som med största sannolikhet kommer att förändras i framtiden. Med anledning av detta hävdar informanten att man bör försöka finna lösningar redan nu och på så vis förebygga framtida problem. Att diskutera dessa frågor nu, till exempel i dialogen, ses som en unik chans man måste tillvarata.

Sammanfattning ”realiteten imorgon”:

Motiven till engagemang handlar här om en förutsägelse om hur framtiden kommer att gestalta sig. Att somliga frågor bara kommer att kunna lösas på europeisk nivå, att EU kommer få ökad kompetens inom fler områden och att Europa kommer vara en ännu större intern enhet i framtiden än idag är alla relevanta aspekter som påverkar dagens syn på dialogen och ger ytterligare motiv att engagera sig i denna.

5.2 Presentation av redovisningsschema

Nedan presenteras det ifyllda redovisningsschemat som har konstruerats utifrån intervjuerna. Längst upp syns de tre valda sektorerna i dialogen och de förbund dessa representeras av. På vänstersida återfinns de fem övergripande motiva-kategorier, med tillhörande underkategorier, som har utkristalliserats från det empiriska materialet och som redovisades ovan. Schemat anger vilka fackförbund som har angett vilka motiv. Rutorna med fet text antyder vilken eller vilka kategorier som har förekommit mest i respektive förbund. Beräkningen baseras på den

kvantitativa förekomsten av de angivna motiven i intervjuerna och ska inte ses som något absolut säkert utan mer som en indikation på vilka motiv som de olika förbunden anser vara viktigast.

	Sektorer →	Utvinningssektorn	Byggsektorn	Förvaltningssektorn	
Motiv- kategorier ↓	Förbund →	IF Metall	Byggnads	SKTF	Kommunal
Realiteten idag - EU-nivån påverkar - Sociala dialogen påverkar - Internationaliserad värld		Finns som angivet motiv. Mest den tredje underkategorin men även den första.	Finns som angivet motiv. Mycket av den första underkategorin men även något av den andra.	Finns som angivet motiv. Endast första Underkategorin.	Finns som angivet motiv. Första och andra underkategorin förekommer.
Konkret påverkan -avtal och rekommendationer -påverka EU-nivån -påverka svenska arbetsgivare		Finns som angivet motiv. Både den första och den andra underkategorin förekommer mycket.	Finns som angivet motiv. Den andra underkategorin sedan endast om påverkan i allmänhet.	Finns som angivet motiv. Alla tre underkategorier förekommer.	Finns som angivet motiv. Dock endast den första underkategorin uttalad.
Erfarenhetsutbyte - lära av andra - lära ut till andra - diskussionsforum		Finns som angivet motiv. Finns lika svagt på alla tre underkategorier.	Finns som angivet motiv. Endast underkategori två förekommer.	Finns som angivet motiv. Underkategori ett och två förekommer samt lära av varandra i allmänhet.	Finns som angivet motiv. Alla tre underkategorier förekommer.
Solidaritet med reservation -solidaritet med andra arbetstagare -harmonisera europeiska arbetsförhållanden		Finns som angivet motiv. Främst med fokus på andra underkategorin, den första kan dock sägas förekomma.	Finns inte som angivet motiv	Finns som angivet motiv. Främst underkategori två men även ett.	Finns som angivet motiv. Främst underkategori två men även ett.
Realiteten imorgon -Antaganden om att utvecklingen i den egna sektorn kommer kräva mer engagemang på europainivå som ett resultat av EU-nivåns ökade makt eller av andra faktorer.		Finns inte som angivet motiv.	Finns inte som angivet motiv	Finns som angivet motiv.	Finns som angivet motiv.

Som synes förekommer motivkategorierna ”realiteten idag”, ”konkret påverkan” och ”erfarenhetsutbyte” hos samtliga förbund. Motivkategorin ”solidaritet med reservation” förekommer hos samtliga förbund förutom Byggnads. Motivkategorin ”realiteten imorgon” förekommer endast hos SKTF och Kommunal vilka båda tillhör förvaltningssektorn. De vanligaste kategorierna hos IF Metall var ”realiteten idag” och ”konkret påverkan”. Den vanligaste kategorin hos Byggnads var ”realiteten idag”. Den vanligaste kategorin hos SKTF var ”konkret påverkan”. De vanligaste kategorierna hos Kommunal var ”konkret påverkan” och ”erfarenhetsutbyte”.

5.3 Vilka skillnader respektive likheter i angivna motiv finns det mellan de svenska fackförbunden i de valda sektorerna och hur skulle man kunna förklara dessa?

I denna andra del av resultatredovisningen redogörs det för svaret på forskningsfråga två som utläses i rubriken ovan. Utifrån redovisningsschemat ovan har tre huvudsakliga temagrupper identifieras som sammanfattar de centrala skillnaderna och likheterna mellan de tre sektorernas angivna motiv. Den första temagruppen tar upp de tydliga likheter som påträffats mellan fackförbunden, den andra tar upp de tydliga skillnader som påträffats mellan fackförbunden och den tredje tar upp det som inte var lika tydligt med avseende på både likheter och skillnader.

5.3.1 Tydliga likheter med avseende på ”realiteten idag” och ”konkret påverkan”

Av intervjuerna framgår det att ett av de tydligaste motiven till engagemang i dialogen relaterar till fackförbundens syn på verkligheten. Samtliga förbund är överens om att EU-nivån utgör en reell påverkan på svenska arbetstagare. Det realistiska alternativet till engagemang upplevs inte vara ett Sverige fritt från EU-påverkan, utan en svensk fackföreningsrörelse som står handlingsförlamad vid sidan om och tittar på. Det är tydligt att bilden av europeiseringens effekter på arbetsmarknaden och dess tillhörande parter som framställs av flera forskare bekräftas av fackförbunden själva och även är ett av de största motiven att engagera sig. Fackens oundvikliga rörelse mot den europeiska arenan som exempelvis Martin & Ross förutspådde i slutet av 90-talet verkar idag vara ett faktum vad gäller svenska fackförbund⁷⁰.

⁷⁰ Martin & Ross 1999 kapitel 9

IF Metall har förlikat sig med EU-nivåns påverkan och framhåller dessutom den egna sektorn som speciell i sammanhanget eftersom denna, som internationellt konkurrensutsatt, har ett stort behov av goda relationer och internationellt samarbete. IF Metalls motiv till engagemang i dialogen bekräftar Blomqvist & Murhems bild av ett förbund som vänt sig till Europa i ett försök att hantera ökad konkurrensutsatthet till följd av internationalisering och europeisering⁷¹.

Byggnads angivna motiv är starkt kopplade till hur EU påverkar den svenska modellen och den egna sektorn. Insikten om denna påverkan kopplas framför allt till Laval-fallet och dess potentiella konsekvenser för arbetstagare i den egna sektorn. Här ryms en rädsla över att EU:s förmodade prioritering av den fria rörligheten och därmed den fria konkurrensen sätts över fackliga rättigheter och påverkar de egna medlemmarna negativt. Denna bild bekräftas av bland andra Woolfson, Thörnqvist & Sommers⁷².

Även de två förbunden i förvaltningssektorn anger EU-nivåns påverkan som en viktig anledning att engagera sig i dialogen. Både EU:s effekter på arbetsmarknaden i stort och den egna dialogens påverkan ses som fullgoda orsaker till eget engagemang. Dock ges det inte lika tydliga exempel som ovan på hur EU:s påverkan ser ut gentemot den egna sektorn. Av rapporten från Statskontoret förstås dock att EU:s påverkan på den skyddade sektorn varit mer omfattande än vad som förutsågs vid det svenska EU-inträdet⁷³.

Samtliga förbund understryker också att möjligheten att kunna påverka genom att engagera sig i dialogen är en av de grundläggande förutsättningarna till att överhuvudtaget lägga tid och energi på denna institution. Påverkanssubjekten varierar något där Metall menar att både EU-maskineriet och den konkreta utvecklingen i den egna sektorn går att påverka i dialogen medan Byggnads främst lägger fokus på den första av dessa två påverkansformer. Förbunden i kommunsektorn erkänner utöver de två påverkanssubjekten ovan, ett tredje påverkanssubjekt: arbetsgivare på nationell nivå. När det gäller möjligheter att påverka syns alltså här en betydande optimism i jämförelse med tidigare forskning där exempelvis Bieler & Lindbergs konstaterar att de flesta svenska fackförbund inte tror att betydande inflytande på den europeiska nivån är en reell möjlighet⁷⁴.

⁷¹ Blomqvist & Murhem 2003

⁷² Woolfson, Thörnqvist & Sommers 2010

⁷³ Statskontoret 2005 s.104f

⁷⁴ Bieler & Lindberg 2008

Det nya som här framkommer i relation till tidigare forskning är sammantaget att denna studie inte pekar på någon relevant skillnad mellan olika sektorer vare sig vad gäller den europeiserade verklighetsuppfattningen eller möjligheten att påverka genom arbete på europeisk nivå. 1999 förklarade Mahon att fackförbund i den skyddade kommunala sektorn var mer skeptiska till engagemang på den europeiska nivån än fackförbund i exportsektorn⁷⁵. En liknande skiljelinje bekräftas även av Bieler och Lindbergs forskning (vars intervjuer genomfördes så sent som 2004) där fackförbunden i den transnationella produktionssektorn (som Metall), tillsammans med SACO-förbunden, var mer positiva till europaarbete än övriga⁷⁶. I mina intervjuer, genomförda 2010, framkommer inte denna sektorsskillnad på samma vis. Förvisso understryks ”realiteten idag” något mer av förbunden i utvinningssektorn och byggsektorn än av förbunden i förvaltningssektorn, men även de senare förbunden är snabba med att erkänna EU:s inflytande och konsekvenserna av detta. Vad gäller ”konkret påverkan” verkar förbunden i förvaltningssektorn vara lika positiva som de i utvinningssektorn och mer positiva än det i byggsektorn (se redovisningschemat ovan).

5.3.2 Tydliga skillnader med avseende på ”realiteten imorgon”

Värt att notera är att motivkategorin ”realiteten imorgon” är den enda kategori där bara en sektors förbund passar in (förvaltningssektorns). Resonemanget i ”realiteten imorgon” är likt det som framkom i den första kategorigruppen om realiteten idag men istället för antaganden om nutiden läggs fokus på antaganden om framtiden. Det handlar om frågor som kanske måste lösas på europeisk nivå, om EU:s växande kompetens och om utvecklingen i en annan tjänstesektor (byggsektorn) som eventuellt säger något om förvaltningssektorns framtid.

Kategorin rymmer en förklaring till varför förbunden i förvaltningssektorn inte betonade den första kategorin lika starkt som de två övriga sektorerna. SKTF och Kommunal uppfattar trots allt fortfarande sin sektor som relativt skyddad med avseende på EU:s fria rörlighet, speciellt i förhållande till en annan tjänstesektor, byggsektorn. Den framtid som dessa förbund förutspår, där förvaltningssektorn i växande grad riskerar att bli konkurrensutsatt på liknande sätt som byggsektorn redan är, förutspås även i Statskontorets rapport som det redogörs för i teorikapitlet⁷⁷.

⁷⁵ Mahon 1999 s.159ff

⁷⁶ Bieler & Lindberg 2008 s.209

⁷⁷ Statkontoret 2005 s.104f

Att endast förvaltningssektorns förbund representeras i denna kategori, och inte utvinnings- eller byggsektorn, skulle alltså kunna förklaras genom att se till utvecklingen i de olika sektorerna med avseende på konkurrensutsatthet. Det som redan idag är en konkret verklighet för fackförbunden inom utvinnings- och byggsektorn (fri rörlighet vad gäller varor, tjänster och arbetskraft), är en potentiell framtid för fackförbunden inom förvaltningssektorn. När utvinningssektorn tampas med en växande konkurrens både inom och utanför Europa⁷⁸ och byggsektorn försöker hantera EU:s medlemsutvidgning och den fria rörlighetens alltmer uppenbara konkurrensutsättande konsekvenser⁷⁹, förutser kommunsektorn sin egen framtid⁸⁰. Denna förutsägelse blir ett motiv att engagera sig i dialogen. Det som för förvaltningssektorns förbund definierar motivkategorin ”realiteten imorgon”, definierar för de andra två sektorernas förbund istället motivkategorin ”realiteten idag”.

5.3.3 Otydligheter med avseende på ”erfarenhetsutbyte” och ”solidaritet med reservation”

Samtliga förbund uppger motiv som återfinns i kategorin ”erfarenhetsutbyte”. Denna kategori rymmer flera positiva aspekter av dialogen som är av det mer indirekta slaget i förhållande till kategorier som ”konkret påverkan” och ”realiteten idag” som har direkt effekt i form av till exempel lagstiftning. Kategorin definieras av samtal som syftar till att lära av varandra (olika länders parter) och diskutera potentiella lösningar på liknande problem i . ”Erfarenhetsutbyte” betonas starkare hos förbunden inom förvaltningssektorn än hos de övriga två. Byggnads tar dessutom bara upp en underkategori, den som handlar om att lära andra.

Motivkategorin ”solidaritet med reservation” förekommer relativt likartat hos IF Metall, SKTF och Kommunal. Byggnads anger inga motiv som kan placeras inom denna kategori. Kategorin handlar om att viljan att vara solidarisk med arbetstagare i andra länder, fast bara om detta gynnar eller åtminstone inte missgynnar de egna medlemmarna, uppmuntrar engagemang i dialogen. ”Solidaritet med reservation” har beröringspunkter med ”erfarenhetsutbyte”, dock verkar förbunden ha ett mer oproblematiskt förhållningssätt till den senast nämnda motivkategorin. Kanske beror detta på att solidaritetskategorin kan innebära potentiella kortsiktiga uppoffringar till skillnad från olika former av lärande och att det i fackens förhållande till solidaritet ryms något skuldtyngt som refererar till att svenska

⁷⁸ Blomqvist & Murhem 2003

⁷⁹ Woolfson, Thörnqvist & Sommers 2010

⁸⁰ Statkontoret 2005 s.104f

fackförbund egentligen borde vara mer solidariska än vad de är. Detta med anledning av den roll solidariteten har spelat i det ursprungliga uppbyggandet av fackföreningsrörelsen i stort⁸¹.

Som synes är det Byggnads som skiljer sig mest från de övriga förbunden med avseende på kategorierna ”erfarenhetsutbyte” och ”solidaritet med reservation”. Utöver detta kan det observeras att det är de två förbunden inom förvaltningssektorn som starkast betonar båda de två kategorierna i sin helhet. Skillnaderna och likheterna är dock inte lika tydliga vad gäller dessa två kategorier som i de övriga.

Samtliga förbund betonar erfarenhetsutbytets andra underkategori ”att lära ut till andra sociala parter i Europa”. Tre av fyra förbund beskriver hur man genom att vara solidarisk med andra arbetstagare i Europa även kan hjälpa sina egna medlemmar på längre sikt. Detta kan anknytas till ökad konkurrensutsatthet eftersom det blir mer angeläget att hålla uppe en generellt hög nivå vad gäller lön och arbetsförhållanden när man verkar i en sektor som är internationellt beroende⁸². Med detta resonemang kan man förstå varför IF Metall anger motiv som passar in i båda de aktuella kategorierna, men med tanke på de olika typer av konkurrens som de olika sektorerna är utsatta för, borde inte Byggnads, istället för de två förvaltningsförbunden, resonera på ett liknande sätt? Och varför är det förbunden i förvaltningssektorn som starkast betonar de två kategorierna?

En möjlig förklaring till denna avvikelse är att Byggnads i allt för hög grad befinner sig i händelsernas centrum i jämförelse med både IF Metall och de två förvaltningsförbunden. IF Metall har lång erfarenhet av internationellt beroende eftersom förbundets sektorer varit utsatta för produktkonkurrens i många decennier. De senaste åren har endast inneburit en intensifiering av tidigare förhållanden och liknande utmaningar har förbundet stått inför under lång tid⁸³. Förvaltningsförbunden är däremot (ännu) inte lika konkurrensutsatta som vare sig IF Metall eller Byggnads är. Som verkande i en relativt skyddad sektor kan förbunden ägna sig åt olika former av förebyggande arbete, diskussioner om lösningar på gemensamma problem med mera. De har råd och tid att vara solidariska, dessutom framkommer det i intervjuerna att de själva har direkt att vinna på erfarenhetsutbytet. Byggnads har däremot varken speciellt mycket erfarenhet av att hantera situationen som har uppstått i och med EU:s

⁸¹ Lindberg 2008 16f samt Thörnqvist 2008

⁸² Murhem 2003 Introduktionskapitlet

⁸³ Blomqvist & Murhem 2003

utvidgning och Lavalfallet eller tid och råd att i lugn och ro fundera över hur man ska möta den nya konkurrensutsatthet som sektorn befinner sig i⁸⁴.

6. Slutdiskussion och sammanfattning

Slutdiskussionen nedan tar upp studiens syfte och huvudsakliga resultat och sammanfattar detta i relation till teorikapitels slutsatser. Därefter följer förslag på vidare forskning och en kort sammanfattning av studien.

6.1 Slutdiskussion

Den svenska fackföreningsrörelsen verkar idag i en annan värld än den de växte fram i. Då, när nationalstaten utgjorde inramningen för arbetsmarknadssystemet, var det den nationella arenan som var den nödvändiga platsen för fackligt engagemang och partsrelationer. Nu, när nationalstatens är ekonomiskt och politiskt utmanad, är det inte längre självklart att den nationella arenan alltid är den bästa platsen för detsamma. I och med den intensifierade ekonomiska globaliseringen och den europeiska integrationsprocessen har den nationella fackföreningsrörelsens förutsättningar att påverka arbetstagarnas förhållanden och villkor förändrats. Många menar att fackföreningsrörelsen måste globaliseras och europeiseras, på samma vis som arbetsmarknaden och världen i övrigt har gjort, för att framgångsrikt kunna hantera denna utveckling och fortsätta försvara arbetstagarnas rättigheter⁸⁵.

Den sektoriella sociala dialogen är ett institutionaliserat verktyg för partsrelationer på europeisk nivå och en viktig del av EU:s sociala dimension. Genom denna har svenska fackförbund en möjlighet att vara direkt aktiva på övernationell nivå. Syftet med denna studie har varit att öka kunskapen kring svenska fackförbunds motiv att engagera sig i den sektoriella sociala dialogen. Syftet har dessutom varit att peka på skillnader och likheter i angivna motiv mellan fackförbund, från olika sektorer, som alla har valt att engagera sig i den sektoriella sociala dialogen.

Genom informantintervjuer med representanter från fyra olika fackförbund (I Metall, Byggnads, SKTF och Kommunal) engagerade i tre olika sociala dialoger (Utvinning, Byggnad och Förvaltning) med olika förutsättningar och verklighet vad gäller konkurrensutsatthet har fem övergripande kategorier av angivna motiv för att engagera sig i dialogen urskiljts: "Realiteten idag", "Konkret påverkan", "Erfarenhetsutbyte", "Solidaritet

⁸⁴ Woolfson, Thörnqvist & Sommers 2010

⁸⁵ Martin & Ross 1999, Murhem 2003, Bieler & Lindberg 2003

med reservation” och ”Realiteten imorgon”. Sammantaget framträder en bild av en svensk fackföreningsrörelse som, till följd av den internationaliserade och europeiserade verklighet de upplever, i växande grad söker sig till en europeisk arena för arbetsmarknadsrelationer. Samtliga sektors fackförbund anger motiv som återfinns i de tre första kategorierna, utvinningssektorns och förvaltningssektorns fackförbund anger motiv som återfinns i den fjärde kategorin och endast förvaltningssektorns fackförbund anger motiv som återfinns i den femte kategorin.

Den teoretiska genomgången i kapitel 3 avslutades med följande antaganden: 1) det finns sektorer som, till följd av den politiska och ekonomiska europeiseringen samt den ekonomiska globaliseringen, innehar en högre grad av konkurrensutsatthet än andra sektorer, 2) dessa sektorer har starkare motiv att engagera sig på europeisk nivå i bland annat dialogen, 3) skillnaden i konkurrensutsatthet, och därav i motiv, håller på att försvagas till följd av vidgad och fördjupad EU-integration.

Efter undersökningens genomförande kan det konstateras att de teoretiska antagandena ovan stämmer relativt väl överens med studiens empiriska resultat. Vad gäller det första antagandet upplever sig fackförbunden i utvinningssektorn och byggsektorn i större utsträckning som konkurrensutsatta än vad fackförbunden i förvaltningssektorn gör. Vad gäller det andra antagandet kan det åtminstone konstateras att just konkurrensutsatthet är ett viktigt övergripande motiv för att engagera sig i dialogen. Eftersom de motiv som anges både kan relateras till realiteten idag och till realiteten imorgon minskar dock den nuvarande konkurrensutsattheten i betydelse. Det är här det tredje antagandet kommer in och här skiljer sig studiens resultat åt i relation till tidigare forskning som inte bekräftar de likheter i motiv som syns mellan de tre valda sektorerna⁸⁶. Både de kvarvarande skillnaderna och de begynnande likheterna mellan sektorerna verkar spegla den fördjupade EU-integrationen.

Precis som Keller & Sorries menade att sektorns europeiserings- och internationaliseringsgrad styr viljan att överhuvudtaget ha en social dialog på överstatlig nivå⁸⁷, verkar detta styra de svenska fackförbundens sätt att se på engagemanget i denna dialog. Att skillnaden mellan de olika sektorernas syn på EU:s påverkan och möjligheten till eget inflytande på den europeiska nivån har minskat över tid kan förstås i relation till det gradvis fördjupade och vidgade EU-samarbetet. Även förekomsten av motivkategorin ”realiteten imorgon” hos förbunden i

⁸⁶ Mahon 1999, Bieler & Lindberg 2003

⁸⁷ Keller & Sorries 1998

förvaltningssektorn kan förstås på detta vis. Mer osäkert kan Byggnads icke-representation i motivkategorierna ”erfarenhetsutbyte” och ”solidaritet med reservation” relateras till detsamma.

Anknytningen till EU:s gradvis växande kompetens och dess effekter vad gäller konkurrensutsatthet är överlag tydlig. Sedan EU:s uppkomst har den fria rörligheten för varor varit central (utvinningssektorn), därefter har fokus gradvis växt vad gäller fri rörlighet för tjänster och personer (bygg- och förvaltningssektorn)⁸⁸. I takt med att allt fler sektorer påverkas eller tro sig snart komma påverkas av EU:s lagstiftning blir motiven till engagemang i dialogen allt mer likartade. Fortfarande finns skillnader mellan sektorerna men, givet att den europeiska integrationen fortskrider, kommer dessa att finnas om tio eller tjugo år?

I och med denna studie stärks Keller & Sorries antagande om att incitamenten att engagera sig i dialogen har att göra med hur utsatt sektorn är av europeisering och internationalisering. Dessa processer leder till fackförbundens antagande om att allt färre frågor inom en snar framtid kommer att kunna lösas enbart på nationell basis. Det som har förändrats i relation till Keller & Sorries forskning är inte de övergripande orsakerna till engagemang i dialogen, utan sektorernas nuvarande och förmodade kommande konkurrensutsatthet. Några fackförbund befinner sig mitt i nutidens stormiga centrum och för andra verkar framtiden redan vara här.

Förslag på vidare forskning

Eftersom det, som tidigare nämnts, råder en viss osäkerhet kring att det som framkommer i intervjuerna ger en korrekt bild av fackförbundens angivna motiv att engagera sig i dialogen, är vidare forskning på samma tema välbehövligt och önskvärt. Genom att intervjua fler representanter från fler fackförbund som är engagerade i dialogen skulle en bredare och kanske mer tillförlitlig bild av svenska fackförbund motiv att engagera sig kunna ges. Det skulle också vara intressant att undersöka om samma motiv som i denna studie framträder, även förekommer bland fackförbud i andra europeiska länder. Dessutom hade det varit berikande att tillföra ytterligare dimensioner genom att undersöka huruvida fackförbundens medlemmar och/eller de fackliga centralorganisationerna delar den syn som fackförbundens representanter förmedlar i denna studie.

⁸⁸ Nugent 2006 s.138f

6.2 Sammanfattning

Svenska fackförbund är på flera sätt engagerade på europeisk nivå. Ett av dessa sätt är den sektoriella sociala dialogen, en institutionaliserad del av den Europeiska Unionen. Detta examensarbete undersöker svenska fackförbund i tre olika sektorer mot bakgrund av deras olikheter med avseende på konkurrensutsatthet orsakad av pågående globaliserings och europeiseringsprocesser. De valda sektorerna är utvinningssektorn, utsatt för produktkonkurrens; byggsektorn, utsatt för arbetskraftskonkurrens; förvaltningssektorn, traditionellt skyddad. Genom att intervjua centrala representanter från fackförbund (IF Metall, Byggnads, SKTF och Kommunal) engagerade i de valda sektorernas sociala dialoger syftar denna studie att öka kunskapen om förbundens motiv att engagera sig i dessa. Studien vill även belysa och försöka förklara de skillnader och likheter som finns i angivna motiv mellan fackförbunden i de olika sektorerna.

Efter studier av det empiriska materialet framträder fem huvudsakliga kategorier av motiv för engagemang i den sociala dialogen angivna av fackförbunden: "Realiteten idag", "Konkret påverkan", "Erfarenhetsutbyte", "Solidaritet med reservation" och "Realiteten imorgon". Sammantaget framträder en bild av en svensk fackföreningsrörelse som, till följd av den internationaliserade och europeiserade verklighet de upplever, i växande grad söker sig till en europeisk arena för arbetsmarknadsrelationer.

Resultatet pekar också på både likheter och skillnader vad gäller angivna motiv mellan de olika sektorernas fackförbund. Nästan alla dessa likheter och skillnader relaterar på olika sätt till sektorernas konkurrensutsatthet orsakad av framför allt EU-integration. Till skillnad från vad tidigare forskning visar, delar fackförbunden i samtliga sektorer en grundläggande syn vad gäller engagemanget på den europeiska nivån. Den största skillnaden är att förbunden inom utvinningssektorn och byggsektorn helt baserar sitt engagemang på den nuvarande situationen, medan förbunden inom förvaltningssektorn även väger in en förutsägelse om ett framtida ökande behov av engagemang vilken i sig blir ett motiv att engagera sig idag. I stort pekar resultatet på att EU-integrationen utgör det viktigaste motivet till engagemang i den sociala dialogen och att denna även definierar de skillnader och likheter som finns i motiv mellan olika sektorer.

6.3 Tack

Jag vill rikta ett stort tack till några av de personer som hjälpt mig på olika sätt under uppsatsprocessen. Till Sture Nordh, Leif Dergel och Loa Brynjulfsdottir, dåvarande TCO-anställda, som har hjälpt mig med både inspiration, material och kontakter. Till Kristina Lovén Selden, doktorand på Göteborgs Universitet, samt min handledare Christer Thörnqvist som även de har hjälpt mig med ovanstående. Till Sam Hägglund, generalsekreterare för EFBWW, som under sin fritid tog sig tid att prata med mig. Framför allt vill jag tacka de personer som har ställt upp på en intervju; Hanna Wallinder från Unionen som inte medverkar i studien men som gav lika mycket av sin tid åt den som övriga intervjupersoner; Erland Lindqvist från IF Metall; Mattias Lindgren från Byggnads; samt Anders Hammarbäck och Dan Nielsen från SKTF. Tack, utan er hade studien inte varit möjlig att genomföra!

Referenser

Litteratur

Andersen, Soren Kaj (2006). "Nordic Metal Trade Unions on the Move: Responses to Globalization and Europeanization". *European Journal of Industrial Relations* 12(1): 29-47

Bengtsson, Mattias; Lovén, Kristina & Larsson, Bengt (arbetspapper 100421, 2010). *Arbetsmarknadsrelationer i Europa*. Användes som kurslitteratur i kursen "Att leva i Europa" på Europaprogrammet vid Göteborgs Universitet VT 2010

Bieler, Andreas & Lindberg, Ingemar (2008). "Swedish unions and globalization: labour strategies in a changing global order" i *Labour and the Challenges of Globalization – What Prospects for Transnational Solidarity?* Edited by Andreas Bieler, Ingemar Lindberg & Devan Pillay. India: Pluto Press

Bieler, Andreas & Schulten, Thorsten (2008). "European integration: a strategic level for trade union resistance to neoliberal restructuring and for the promotion of political alternatives?" i *Labour and the Challenges of Globalization – What Prospects for Transnational Solidarity?* Edited by Andreas Bieler, Ingemar Lindberg & Devan Pillay. India: Pluto Press

Blomqvist, Paula & Murhem, Sofia (2003). "'Inledning' och 'Globalisering och fackligt samarbete inom svensk metallindustri'" i *Turning to Europe. A New Swedish Industrial Relations Regime in the 1990s*. Sofia Murhem. Stockholm: Uppsala University

Dølvik, Jon Erik & Eldring, Line (Fafo) (2006). *The Nordic Labour Market two years after the EU enlargement. Mobility, effects and challenges*. TemaNord 2006:558. Danmark: Nordic Council of Ministers.

Dølvik, Jon Erik & Visser, Jelle (2009). "Free movement, equal treatment and workers' rights: Can the European Union solve its trilemma of fundamental principles?". *Industrial Relations Journal* 40 (6): 491-509

Esaiasson, Peter; Giljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wägnerud, Lena (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Vällingby: Norstedts Juridik

- European Commission; *European Sectoral Social Dialogue; Recent developments, 2010 edition*. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit F1. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010
- Gilje, N. & Grimen, H. (2007) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.
- Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D. & Perraton, J. (1999). *Global Transformations. Politics, economics and Culture*. Cambridge: Polity Press
- Hyman, Richard (2005). "Trade Unions and the Politics of the European Social Model". *Economic and Industrial Democracy* 26(1): 9-40
- Keller, Berndt & Sorries, Bernd (1998). "The Sectoral Social Dialogue and European Social Policy: More Fantasy, Fewer Facts". *European Journal of Industrial Relations* 4(3): 331-348
- Lindberg, Ingemar (2008). *Solidaritetsens nya landskap – Arbetare utan gränser*. Falun: Atlas
- Mahon, Rianne (1999). ' "Yesterdays' Modern Times Are No Longer Modern" Swedish Unions Confront the Double Shift'. I *The Brave New world of European labor: European trade unions at the millennium*. United States: Berghahn Books.
- Martin, Andrew. & Ross, George (1999). *The Brave New world of European labor: European trade unions at the millennium*. United States: Berghahn Books.
- Murhem, Sofia (2003). *Turning to Europe. A New Swedish Industrial Relations Regime in the 1990s*. Stockholm: Uppsala University
- Nugent, Neill (2006). *The Government and Politics of the European Union, 6th edition*. Great Britain: Palgrave macmillan
- Ruigrok, W. & van Tulder, R. (1995). *The Logic of International Restructuring*. London: Routledge
- Statistisk årsbok för Sverige 2010. Örebro: Statistiska Centralbyrån
- Stavis, Domitris & Boswell, Terry (2007). *Globalization and labor: Democratizing global governance* United States of America: Rowman & Littlefield Publishers Inc.

Thörnqvist, Christer (2008). ”Metall och världen”, i L. Berggren, L. Ekdahl, C. Gråbacke, M. Isacson, R. Jansson, J. Jörnmark, B. Sund & C. Thörnqvist, *Det lyser en framtid: Svenska metallindustriarbetareförbundet 1957-1981*, Stockholm: IF Metall, s. 909-1009.

Weber, Tina (2001). ”The European Sectoral Social Dialogue” i *Social Partnership in the European Union*. red. Hugh Compston & Justin Greenwood. Wiltshire: Palgrave

Woolfson, Charles; Thörnqvist, Christer; Sommers, Jeffrey (2010). ” The Swedish model and the future of labour standards after *Laval*”. *Industrial Relations Journal* 41(4): 333-350

Otryckta källor

Internet

Byggnads Verksamhetsberättelse 2009. Svenska Byggnadsarbetareförbundet

http://www.byggnads.se/Documents/Om%20Byggnads/VB_2009.pdf?epslanguage=en

Hämtad 2010-12-30

EFBWW:s hemsida ”Building and Construction”

<http://www.efbww.org/default.asp?Issue=CONSTR&Language=EN> Hämtad 2010-12-08

EPSU: hemsida ”Work Programme 2008-2010”

<http://www.epsu.org/a/3483> Hämtad 2010-12-29

Skåne, se ordlistan i slutet, definition på ”arbetsintensiv”

http://www.skane.se/upload/Webbplatser/Strukturbild/Rapport%202%20pdf/Del5_Diskussion_spunkter_Bilagor%20etc.pdf Hämtad 2010-12-08

Statistiska centralbyrån (2010). *Utrikeshandel. Varuexport och varuimport. Indextal för värden i fasta priser Tredje kvartalet 2010*

http://www.scb.se/Statistik/HA/HA0201/2010K03v/HA0201_2010K03v_SM_HA23SM1004.pdf Hämtad 2010-12-28

Statskontoret (2005:12). *EU:s påverkan på kommuner och landsting*. Statskontoret.

<http://www.statskontoret.se/upload/publikationer/2005/200512.pdf> Hämtad 2010-12-29

Intervjuer

Byggnads: Mattias Landgren, chefsjurist, informantintervju, 25/11-10

IF Metall: Erland Lindqvist, enhetschef internationella enheten, informantintervju, 19/11-10

Kommunal: Anders Jonsson, internationell sekreterare, informantintervju, 25/11-10

SKTF: Anders Hammarbäck, ordförande för den sociala dialogkommittén i lokal förvaltning, samt Dan Nielsen, internationell sekreterare, informantintervju, 25/11-10

(Unionen: Hanna Wallinder, internationell sekreterare, informantintervju, 17/11-10)

Bilagor

Intervjuguide

Tema 1: Allmänt om engagemanget i den aktuella branschfederationens sociala dialog

- Beskriv ditt förbunds engagemang/verksamhet i den sociala dialogen på sektors nivå!
- Hur stor del av er verksamhet utgör den?
- Är detta engagemang väl integrerat i resten av er verksamhet?
- Upplever du att engagemanget har förändrats över tid? På vilket sätt?

Tema 2: Orsaker till engagemang i branschfederationernas sociala dialog i allmänhet

- Upplever du att den sociala dialogen på sektorsnivå är ett effektivt sätt att agera på EU-nivå jämfört med andra sätt att påverka?
- Tror du att vissa länders fackförbund tjänar mer på en fungerande social dialog än andra? Vilka? Varför?
- Upplever du att det finns vissa sektorer där engagemang i den sociala dialogen är mer/mindre viktigt? I jämförelse med den aktuella sektorn som ditt förbund deltar i?

Tema 3: Orsaker till engagemang i den aktuella branschfederationens sociala dialog

- Finns det några speciella orsaker till engagemang i den sociala dialogen för just (svenska) fackförbund i din sektor/den aktuella sektorn? Vilka?
- Har orsakerna till engagemang förändrats över tid?
Har någon orsak blivit mer/mindre viktig?
Vad tror du att denna förändring/icke-förändring beror på?
- Finns det några/Vilka är de potentiella positiva effekterna av engagemanget i den sociala dialogen:
För ditt förbund?
För era medlemmar?
För andra arbetstagare i Europa?
- Kan du minnas något/några speciella tillfällen när du upplevt sociala dialogen som extra positiv? Händelser? Överenskommelser?

Tema 4: Svårigheter och hinder

- Vad är det svåraste med arbetet i den sociala dialogen på sektorsnivå? Vad önskar du kunde fungera bättre?
- Finns det några/Vilka är de potentiella negativa konsekvenser av engagemanget i den sociala dialogen:
För ditt förbund?
För era medlemmar?
För andra arbetstagare i Europa?
- Kan du minnas något/några speciella tillfällen när du upplevt sociala dialogen som extra negativ? Händelser? Överenskommelser?
- Upplever du att det finns någon motvilja vad gäller arbetet i den sociala dialogen från: Centralorganisationen (LO/TCO)?
Ditt förbund?
Era medlemmar?
Andra förbund i Europa?
- Om det finns någon motvilja, vad handlar den om? Hur gestaltar den sig?
- Om ditt förbund hade klarat av att ta tillvara sina medlemmars intressen utan engagemang i den sociala dialogen, tror du att ni hade gjort det eller hade ni ändå varit engagerade i den sociala dialogen?

Tema 5: Avslutning och framtid

- I stort, vad skulle du säga att den sociala dialogen på sektorsnivå betyder för:
Ditt förbund?
Era medlemmar?
Europeiska arbetstagare i andra länder?
- Hur tror du att ditt förbunds engagemang i den sociala dialogen kommer att se ut i framtiden jämfört med idag? Varför?
Jämfört med andra svenska förbund som är aktiva i andra sociala dialoger?
- Är det något du vill tillägga?